

SCHAATS MUSEUM KRONIEK

UITGAVE VAN DE
STICHTING VRIENDEN
VAN HET EERSTE FRIESE
SCHAATSMUSEUM TE
HINDELOOPEN

2011

SCHAATSMUSEUM KRONIEK

maart 2011

(Na twaalfmaal een Nieuws-
brief verschijnt nu voor de
eerste keer een Kroniek.)

Inhoudsopgave

Nieuwsfeiten 2010	3
Uit de schatkamer	4
Het mysterie	6
Pikhaakjes	8
De Noorder	11
Van helomaprijs	12
Arend Poepjes	14
“Winterfersen”	16
Elfstedentocht	18
Contant	20
Om het te bewaren	21
Nieuwe aanwinsten	23
Over een boek	24
Kortebaanijdsters	26
Straatnamen	28
Het museum helpt	30
Colofon	31

De vroegere nieuwsbrief van de Stichting Vrienden van het Eerste Friese Schaatsmuseum verschijnt dit jaar in een nieuwe opzet en een nieuwe vormgeving. Fris, informatief en toegankelijk. Deze nieuwe kroniek is het gezicht van de Stichting; we laten ermee zien waar we als Stichting voor staan en waarop we aanspreekbaar zijn. Daarnaast geeft de kroniek informatie over het museum en de vele activiteiten die jaarlijks plaatsvinden.

De kroniek is belangrijk in het contact tussen donateurs, stichting en schaatsmuseum. De kracht van de driehoek die zij samen vormen, is medebepalend voor de kwaliteit.

Als alle drie verbindingen stevig zijn, is de driehoek net als wat natuurijis moet zijn, namelijk sterk en betrouwbaar.

De relatie tussen de schaatssport en de schaatscultuur is daarbij evident. Dat is één van de belangrijkste doelstellingen van de Stichting, die op 18 januari 1998 tijdens de reünie van de Elfstedentocht 1963 aan de pers werd gepresenteerd.

De toenmalige leden van het bestuur van de Stichting Rein Jonker, Gosse Blom, George Schweigmann, Grietje Bootsma, Henk Mostert en de al overleden Ernst Niewenhuis hebben destijds vast niet durven hopen dat eerst de nieuwsbrief en nu de kroniek zo'n belangrijk communicatiemiddel zou worden.

In deze kroniek, die grotendeels is samengesteld door Hedman Bijlsma en Gosse Blom, kijken we niet alleen terug op het afgelopen jaar. We belichten ook gebeurtenissen uit het verleden van het museum, zoals deze keer de toekenning van de Van Helomaprijs in 1993. Verder gaan we op zoek naar de verhalen achter diverse voorwerpen in het museum. Naast enkele schaatshistorische thema's leek het ons wel aardig af en toe ook eens een onderwerp buiten het museum uit te diepen, zoals ditmaal straatnamen in de provincie die aan 'iis en riden' zijn gewijd. En wist u dat het museum ook tijdelijk materiaal ter beschikking kan stellen bij festiviteiten elders of bij de inrichting van etalages?

Allen veel kijk- en leesplezier en een goed 2011 toegewenst.

Pieter Bult, voorzitter Stichting Vrienden van het Eerste Friese Schaatsmuseum

Nieuwsbrief

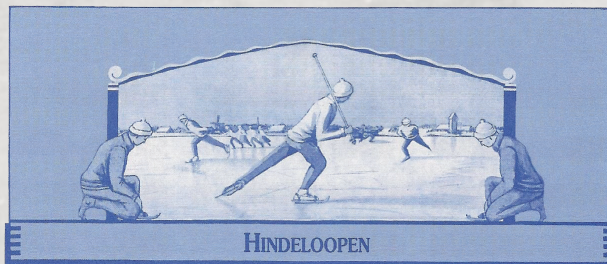
Pieter Bult. (Foto: Hedman Bijlsma)

STICHTING VRIENDEN VAN HET EERSTE FRIESE SCHAATSMUSEUM

**Eerste Friese
Schaatsmuseum
Kleine Weide 1-3
8713 KZ Hindeloopen
Tel. 0514 - 521683**

Nieuwsfeiten uit 2010

Op 4 januari 2010 sloot het Schaatsmuseum '100 jaar Elfstedentocht' af. In de laatste nieuwsbrief werd daaraan al aandacht besteed, o.a. via het artikel in het Friesch Dagblad over Rob Busquet en Hansje Busquet-de La Porte. In Us Likje Wraald stond een kleine reportage over de slotdag:

“IJs” Koude Passie voltooid in Hindeloopen

We weten het wellicht allemaal nog wel, dat het jaar 2009 in het teken stond van de viering van 100 jaar elfstedentocht. Elke 11-Stedenstad mocht zich gedurende 1 maand “de” 11-Stedenstad noemen. Zo ook Hindeloopen. In de maand juni hebben wij mogen genieten van diverse festiviteiten. Naast de vele activiteiten, kon elke 11-Stedenstad gedurende haar feestmaand genieten van de documentaire “Ijskoude Passie” van Rob Busquet en de biografische schilderijen van de Elfstedenwinnaars van Hansje Busquet-de La Porte.

Aan alles komt een einde, zo ook aan viering van 100 jaar Elfstedentocht. Zowel Gauke Bootsma als filmmaker Rob Busquet en kunstenaar Hansje Busquet-de La Porte, wilden dit niet met stille trom voorbij laten gaan. Op maandag 4 januari 2010, de dag waarop 13 jaar geleden de tocht der tochten werd verreden en de dag waarop precies een jaar geleden de documentaire “Ijskoude Passie” van Rob Busquet in première ging en de tentoonstelling van de biografische schilderijen van de Elfstedenwinnaars van Hansje Busquet-de La Porte werd geopend, waren de hoofdrolspelers terug in Hindeloopen om gezamenlijk, als vrienden onder elkaar, want dat zijn

Hansje Busquet-de la Porte (links) en haar man Rob Busquet bij de afsluiting van ‘100 jaar Elfstedentocht’. (Foto: Hedman Bijlsma)

het, het jubileumjaar af te sluiten.

Na ontvangst en lovende woorden was het tijd om het jubileumjaar af te ronden. Nog één keer liepen de 11-stedenhelden langs de schilderijen om afscheid te nemen van hun leven op het doek. Het is de kunstenaar zelf die de gevoelige snaar van de mannen en vrouwen raakte, door haar schilderijen aan hen aan te bieden. “Totaal overdonderd”, zo geeft Jan Uitham aan. “Had ik dit geweten dan had ik wel een bedankwoordje bedacht”. En zo keerden de helden van weleer, ‘s avonds laat, want er moest eerst nog een weerpraatje worden opgenomen met Piet Paulusma voor SBS 6, huiswaarts met een cadeau onder de arm. Voor hen van onschatbare waarde. (IMG)

Elfstedentocht 1985

De reüniegangers Elfstedentocht 1985 op het podium van De Foeke. (Foto: Hedman Bijlsma)

Op 21 februari organiseerden Gauke Bootsma en de stichting een reünie van de Elfstedentocht 1985. Uitgenodigd was de top-25 van het wedstrijdklassement. Omdat vrouwen in de dertiende editie voor de eerste maal aan de wedstrijd mochten meedoen, waren de eerste vrouwen in de uitslag ook uitgenodigd. Zij stonden centraal in de reportage in de Leeuwarder Courant over de reünie. Het interessante aspect daarin was de ‘zure’ teneur die de geïnterviewde vrouwen op de journalist overbrachten. Het bestuur van de Vereniging De Friesche Elf Steden bleek door de jaren heen zeker niet het vrouwvriendelijkst college te zijn:

Ze was de eerste vrouw die in 1985 op de Bonkevaart over de finish kwam. Niemand die dat opmerkte. Marathonschaatsster Lenie van der Hoorn is er nog altijd verbolgen over.

“Ze hadden eigenlijk niet eens een prijs voor mij”, vertelt de veteraan op de reünie van de dertiende Elfstedentocht. Tientallen wedstrijdrijders van destijds treffen elkaar in het Eerste Friese Schaatsmuseum in Hindeloopen. Zondag is het precies 25 jaar geleden dat de monstertocht werd verreden. Voor het eerst was de wedstrijddeelname niet exclusief aan heren voorbehouden. “Wij mochten bij Gods gratie meerijden”, verzucht Betty Westerveld. “Dat halen die wijven nooit, zeiden ze van te voren.” De schaatsster uit Eemnes werd tweede en er waren nog vier dames tijdig over de streep gekomen. Hun tijden? Die zijn nooit officieel geregistreerd. Evert van Benthem kwam als eerste met een tijd van 6 uur en 47 minuten binnen, Van der Hoorn arriveerde drie kwartier later. Voor alle 276 wedstrijdrijders gold: ze moesten de tijdslimiet van de winnaar, plus 20 procent halen. Voor oud-kampioene Atje Keulen-Deelstra was dat reden om voor het wedstrijddeel te bedanken. Ze reed de toertocht. Voor de eer was dat

Vier Elfstedenvrouwen 1985 luchten hun hart. Van links af: Betty Westerveld, Ineke Kooiman, Lenie van der Hoorn en Tineke Dijkshoorn. (Foto: Hedman Bijlsma)

misschien een verstandige keuze. De zege van Lenie van der Hoorn deed er in 1985 nauwelijks toe. Na afloop was er geen huldiging en er zijn evenmin foto's of tv-opnames van dat magische moment op de finishlijn. De tocht was net zo goed afzien voor de vrouwen. “Betty is getrouwd met een A-rijder. Die kreeg onderweg hulp van zijn helpers, Labello en zo”, vertelt Van der Hoorn. “Maar die van mij werden van het ijs gestuurd. Ze hadden niet van die sponsorjacks aan.”

Later ontving de winnares uit het

Nieuwsfeiten

Zuid-Hollandse Ter Aar een zilveren tabakspot, eigenlijk bedoeld voor de snelste Leeuwarder. Van der Hoorn mocht een jaar op de trofee om poetsen, toen moest ze het ding afstaan aan de volgende winnares, Tineke Dijkshoorn. "Wij hebben hetzelfde kruisje gekregen als al die duizenden toerrijders", zegt Westerveld. Dijkshoorn haalt haar schouders op. "Ik hecht niet aan dat ding." Veel zou er niet veranderen. Ook de edities van 1986 en 1997 kenden nog geen apart vrouwenklassement.

Boek Lolkama

Op 24 maart was het Schaatsmuseum

Ids Postma (rechts) reikt het eerste exemplaar van het nieuwe boek van Johannes Lolkama uit aan Henk Gemser. (Foto: Hedman Bijlsma)

het decor van de presentatie van het boek geschreven door Johannes Lolkama: Olympische Spelen hardrijden. Een historisch overzicht:

Pysje Hazenberg-Boonstra (rechts) ontbreekt op de groepsfoto van de reünie van de kortebaantvrouwen wegens verplichtingen als ambtenaar van de burgerlijke stand. Later op de dag haalt ze hier herinneringen op met Jantje Venekamp-Tienkamp. (Foto: Hedman Bijlsma)

1894-2010. Hierbij ging het niet om een activiteit van de stichting, maar

de contacten tussen Lolkama met het museum en de stichting zijn hecht en dus is een foto van die bijeenkomst in dit jaarboek op zijn plaats. Het eerste exemplaar was bestemd voor Henk Gemser, de chef de mission van het Nederlands Olympisch Team bij de Winterspelen in 2010. Hij kreeg dat boek uit handen van de plotsklaps uit de coulissen opduikende mystery guest Ids Postma, de eerste Friese schaatser die een gouden olympische medaille behaald

Donateursdag

Op 24 april vond de jaarlijkse donateursdag plaats. Jan Kooiman hield een spreekbeurt over zijn Elfstedentochten. Vooral de Tocht van 1985 werd uitvoerig doorgenomen. Hij rekende zich geenszins tot de favorieten. Daarbij verliep de voorbereiding ook niet vlekkeloos. Maar tijdens de wedstrijd bleek dat Jan uitstekend in

Jan Kooiman vertelt op de jaarlijkse donateursdag over zijn belevenissen tijdens de Elfstedentocht 1985. (Foto: Gosse Blom)

vorm was. Hij was een van degenen die verantwoordelijk waren voor het hoge tempo van het peloton. Ineke Kooiman, zijn vrouw, deed ook aan de wedstrijd mee. De vrouwen vielen onder dezelfde tijdlimiet als de mannen. Omdat Jan zo hard reed, moest Ineke alles uit de kast halen om de limiet te halen. Jan Kooiman behoorde tot de kopgroep die in Leeuwarden de ereprijzen moesten verdelen. Vier man sprintten voor de

zege waarbij Jan Kooiman vierde werd. Jan was - anders dan Van Benthem en Ruitenbergh - geen sprinter, dus werd er achteraf geanalyseerd of er een weg was geweest in het bezit van de krans te

Afscheid van Rein Jonker (links) als voorzitter van de Vrienden van het Schaatsmuseum. (Foto: Gosse Blom)

komen. Jan Kooiman zei dat zijn kennis van het traject niets voorstelde, zodat er op die belangrijke dag in 1985 weinig anders had voorkomen.

Nieuwe voorzitter

Op de donateursdag werd de nieuwe voorzitter van de stichting aan de aanwezigen gepresenteerd. Aftredend voorzitter Rein Jonker, die vanaf de oprichting de voorzittershamer hanteerde, had aangegeven dat hij zich niet meer in staat achtte voor honderd procent voor de stichting in te zetten. Daarom wilde hij zijn functie als voorzitter en bestuurslid neerleggen. De overige bestuursleden hadden alle begrip voor die beslissing. Rein steunde Gauke altijd bij zijn museumactiviteiten, ook voordat de stichting werd opgericht. Zo verrichtte hij op 29 april 1988 de officiële opening van het tweede gedeelte van het museum. Andersom heeft Gauke Rein ook wel gesteund. Het Schaatsmuseum sponsorde hem een jaar lang toen hij uitkwam in het marathoncircuit in de categorie veteranen.

Als nieuwe voorzitter werd Pieter Bult voorgesteld. Inmiddels kon ook een vacature worden ingevuld. Bennie van der Weide was bereid gevonden zitting te nemen in het stichtingsbestuur.

Jan Roelof Kruihof

Op 1 september werd een tentoonstelling

uit 2010

over Jan Roelof Kruithof officieel geopend. Op de site van RTV Drenthe stond een bericht over de opening:

Oud marathonschaatser Jan Roelof Kruithof uit Havelte heeft sinds deze week een eigen expositie in het Fries Schaatsmuseum in Hindeloopen. Kruithof won elf keer de alternatieve elfstedentocht. Met films, foto's en krantenartikelen wordt zijn carrière belicht.

Bij de opening van de tentoonstelling waren tal van prominenten uit de schaatswereld. Reinier Paping, Jan Uitham en de voorzitter van de elfstedentocht Henk Kroes waren enkele van de genodigden in het schaatsmuseum. Jan Roelof Kruithof, was in de jaren '70 en begin '80 ongenaakbaar op 200 kilometer marathons, 8 keer Finland, 1 keer Canada, 1 keer Amerika en in Sint Petersburg was hij de beste in het marathonpeloton. Ook schaatste hij in 24 uur meer dan 600 kilometer, een record wat nog steeds staat.

Oud-hardrijdsters

Op 17 september werd de zesde reünie van de oud-hardrijdsters gehouden. De organisatoren waren zeer content met de grote opkomst van de genodigden. De dag stond in het teken van de presentatie van het boek *De vrouwen van de hardrijderij*. 's Morgens hield de auteur Hedman Bijlsma in het gebouw De Foeke een Powerpoint-presentatie over de ontstaansgeschiedenis van het boek. Na deze presentatie mocht Gauke Bootsma uit handen van de oud-hardrijdsters Antje Nauta-Sijtema en

Henk Kroes (midden) verricht de openingshandeling bij de tentoonstelling over Jan Roelof Kruithof. (Foto: Jelle Smid)

Grietje Lukkes-Oosterhof het eerste exemplaar in ontvangst nemen. Omdat Gauke de grote animator was om een boek over de vrouwen op de kortebaant te publiceren, wijden we elders in dit jaarboek een bijzonder artikel aan deze uitgave.

Gosse Blom

Atje Keulen-Deelstra (rechts) in geanimeerd gesprek met onder anderen bestuurslid George Schweigmann. (Foto: Gosse Blom)

Nieuwe aanwinsten Nieuwe aanwinsten

Het zijn maar twee kleine tegeltjes van plm. 6 x 5 cm. Maar tegelliefhebber Gauke Bootsma is zeer enthousiast als hij deze nieuwe aanwinsten laat zien. 'Ik ga ook altijd zelf op pad met de vrouw om leuke dingen voor ons museum te zoeken.' Deze siertegeltjes vonden de Bootsma's in een antiekwinkeltje in Makkum. 'Achterop staat het merkteken T. Ze zijn duidelijk gemaakt bij Tichelaar in Makkum.' Gauke is kenner genoeg om ze ook te kunnen dateren. 'Ik weet wel vrijwel zeker dat ze vlak vóór 1900 zijn gemaakt. Reken er maar op dat ze zeer zeldzaam zijn.' (hb)

aanwinsten Nieuwe aanwinsten Nieuwe

UIT DE SCHATKAMER VAN HET MUSEUM

“De mooiste schaatsen aller tijden”

‘Ik heb er een hele bijzondere vitrine van gemaakt’, vertelde Gauke Bootsma aan Sportgeschiedenis.nl in december 2007. Deze informatieve en alternatieve sportnieuws-website berichtte dat vanaf dat moment in Hindeloopen de beroemde schaatsen van De Woelmont werden tentoongesteld. ‘Het zijn de mooiste schaatsen aller tijden, de Rembrandt onder de schaatsen’, aldus Bootsma toen. Als we er nu samen naar staan te kijken, attendeert hij op de ‘fantastische graveringen’. Maar er is meer: ‘Ik zeg er ook altijd bij, dat het verhaal achter deze schaatsen dit paar zo uniek maakt.’ Waarmee kunnen wij deze nieuwe rubriek Uit de schatkamer van het museum dus beter beginnen dan met dit pronkstuk: een stel fraai bewerkte antieke schaatsen, met een hak- en voetplaat van puur zilver.

‘Nachtwacht’

In mijn knipselarchief zit een verhaaltje uit de Leeuwarder Courant uit november 1988 met als kop De ‘Nachtwacht’ onder de schaatsen. Verzamelaar Hays Kedde uit Sneek kocht een paar ‘wereldschaatsen’ bij een antiekhandelaar in het Gelderse Buurmalsen. ‘Dat het de duurste antieke schaatsen zijn die er bestaan, staat wel vast’, aldus de scribent in de LC, die tevergeefs probeerde bij de koper los te peuten wat hij ervoor had betaald. ‘Dit zijn de mooiste schaatsen van de wereld. Een echte Rembrandt zou je kunnen zeggen. Hiervan kun je als verzamelaar alleen maar dromen...’

Die fraai bewerkte hak- en voetplaten van zilver noemden we al. Minstens zo opmerkelijk zijn de winterse taferelen op de ijzers en ook de pennen, waarmee met behulp van een sleuteltje de voetplaten kunnen worden veresteld. Heel

Gauke Bootsma koestert ‘de Rembrandt onder de schaatsen’. (Foto: Hedman Bijlsma)

‘De mooiste schaatsen aller tijden’ in de originele opbergdoos. (Foto’s: Henk Mostert)

bijzondere schaatsen dus, die overigens verraden dat ze ooit wel degelijk zijn gebruikt. Braampjes op het glijvlak, enkele slijtsporen op de voet- en hakplaten en de slijtplekken in de van binnen gevoerde opbergdoos laten daarover geen misverstand bestaan.

De Woelmont

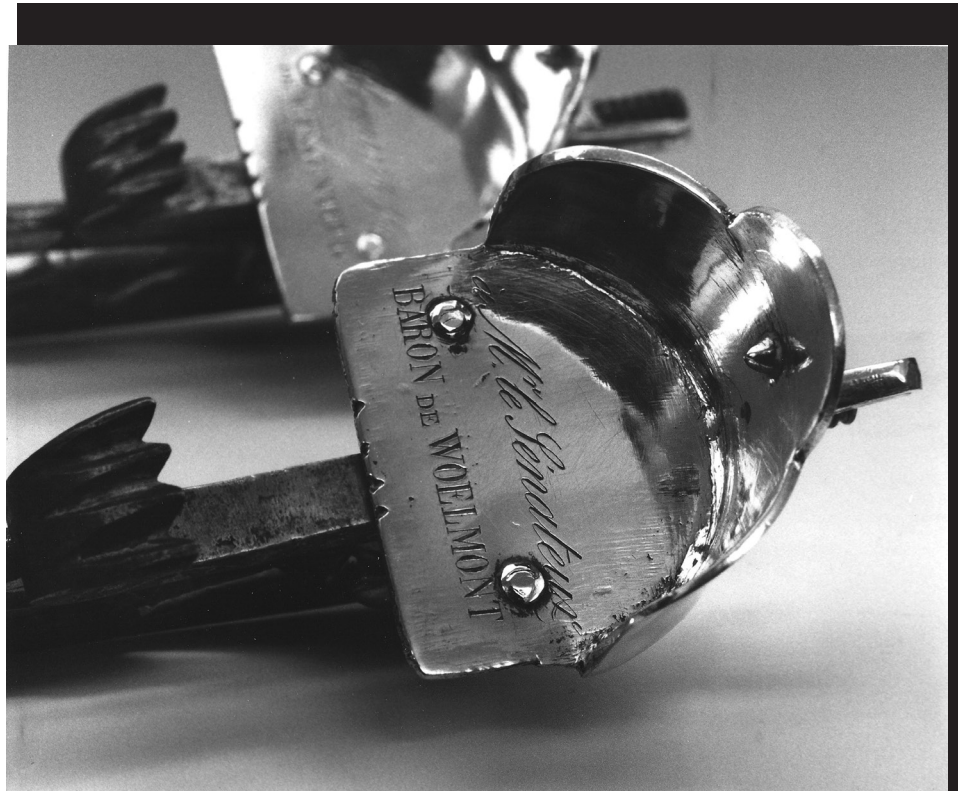
Omdat er in de hakplaat een naam staat (à Mr. le Sénateur Baron De Woelmont) en op de achterkant een familiewapen kon worden achterhaald wie de oorspronkelijke eigenaar van de schaatsen is geweest. Het spoor leidde naar baron Frederic Felix Eugène de Woelmont, geboren op 16 december 1769 en overleden op 6 juli 1829. Deze adellijke heer woonde op en was eigenaar van het bekende kasteel "Amersoyen" bij de plaats Ammerzoden in de Bommelerwaard. Ergens rond 1790 moet deze latere kamerheer van Koning Willem de Eerste deze schaatsen hebben gekregen. Misschien liet hij ze ook wel in opdracht maken. Wie die kunstenaar was, is nooit opgehelderd. Al was die kunstenaar wel zo vrij in de hak te vermelden *Hommage de L'Inventeur* (Hulde aan de uitvinder).

Na diens overlijden verkwanselde de zoon van de eerste eigenaar baron Arthur de Woelmont de kostbare eigendommen van zijn vader. Hij vergokte het kasteel in 1870 zelfs aan de plaatselijke pastoor. Wel haalde Arthur de inboedel eruit en vertrok daarmee naar het plaatsje Opleeuw in Belgisch Limburg. Daar werd alles verkocht. De Woelmont Junior begon toen aan een wereldreis waarvan hij nooit is teruggekeerd.

Zouden die zilveren schaatsen destijds in Opleeuw ook op reis zijn gegaan? Waarschijnlijk zal dat spoor wel nooit meer worden teruggevonden. Pas een eeuw later kwam het paar weer te voorschijn toen een Gelderse antiekhandelaar ze bij een boelgoed op de kop tikte.

Haarlem

Maar hoe belandden die schaatsen nu in Hindeloopen? Volgens Gauke Bootsma verkocht Haye Kedde ze op enig moment aan de firma Walco, een ijzerhandel in Haarlem. Toenmalig eigenaar Van der Wal was ook verzamelaar van schaatsen

en bijbehorende spullen. 'Toen ik in een later stadium begreep dat de familie Van der Wal zijn spullen wel wou overdoen aan een museum, zijn we eens gaan praten. Als geboren Fries had Van der Wal ook een voorkeur voor Hindeloopen. Probleem was alleen, dat onderhandelen over uitsluitend die schaatsen niet mogelijk. Het was alles (inclusief andere schaatsen en reclamemateriaal) of niks. Uiteindelijk heb ik maar toegehapt, ook al betekende dat allerlei spul dat ik al in de collectie had', aldus Bootsma.

En zo is het gekomen. Via Ammerzoden, Opleeuw, Buurmalsen, Sneek, Haarlem en misschien nog wel diverse onbekende oorden pronken nu de Van Woelmonts in het Eerste Friese Schaatsmuseum in Hindeloopen. 'Sjoch no sels, dit binne de moaiste redens fan 'e wrâld.'

Hedman Bijlsma

Het mysterie Ype Smid

De Elfstedentocht van 1933 is niet als de meest memorabele de geschiedenis ingegaan. Over zware ritten, zoals in 1940 en 1963, wordt nog steeds gesproken. Maar in 1933 waren de weers- en ijscondities misschien wel de gunstigste ooit. Tevens kreeg die rit nooit een bijnaam, zoals die van 1942. Bij laatstgenoemde editie sprak men van “De Tocht der mysteriën”. Ten onrechte overigens, want in dat oorlogsjaar verdwaalden bij duisternis weliswaar veel deelnemers; maar het hoe en waarom is wel duidelijk geworden. Daarom past de typering “De Tocht der mysteriën” beter bij de Tocht van 1933. Want sommige chroniqueurs hebben bij die editie de nodige vraagtekens gezet. Volgens hen gebeurden op klaarlichte dag een aantal dingen die nochtans niet in de literatuur zijn opgehelderd. De belangrijkste aangever van verdachte gebeurtenissen is Jan Zeegers die in zijn boek *Sport greep me* op de bladzijden 221-226 een aantal feiten aandraagt die volgens hem nooit goed zijn onderzocht. Dat zijn mening op papier kwam, valt heel wel te begrijpen; hij nam zelf als toerrijder aan het evenement deel.

Een van de onregelmatigheden constateerde hij zelf. De als derde aankomende Ype Smid had zich op de Dokkumer Ee laten trekken door enkele niet-deelnemers. Zeegers deelde dit feit per brief mee aan voorzitter Hepkema met het advies Smid te diskwalificeren. Tot verbazing van de adressant stuurde de voorzitter hem een nietszeggend schrijven terug. De reden was dat Hepkema niet met een nieuw feit werd geconfronteerd. Het bestuur wist van de onregelmatigheden maar vond het nemen van maatregelen niet nodig.

Stavoren

Een opmerkelijker vraagstuk dat Zeegers aansneed, was de doorkomst van de kopgroep te Stavoren. Want de gebeurtenissen daar zijn achteraf lastig te doorgronden. Zeegers baseert zich vooral op het wedstrijdverslag van de *Leeuwarder Courant*. Eén opmerking frappeerde hem uitermate: ‘*wat er tusschen Stavoren en Hindeloopen is gebeurd, wacht tot op het oogenblik dat de rijders hierover zelf opheldering geven*’. Waarna hij concludeerde dat van de opgegeven namen van de kopgroep te Stavoren ‘*niemand bij de eerste acht (was), die te Hindeloopen aankwamen*’. Hij vond het een “onvergeeflijke

Ype Smid onderweg naar Dokkum, begeleid door een gids.
(Foto: collectie Schaatsmuseum)

fout” dat de organisatoren geen actie ondernamen om klaarheid te brengen. Nu beschikte Zeegers in 1950 - het jaar dat zijn boek verscheen - uiteraard nog niet over de literatuur die nadien verschenen is. Ook zonder die gegevens had hij al enkele onderdelen van het mysterie kunnen ontrafelen. Zo had hij er goed aan gedaan meer dagbladen en tijdschriften door te nemen. Bijvoorbeeld het *Leeuwarder Nieuwsblad*, toentertijd een prima geïnformeerd dagblad. De goede reden om die bron te raadplegen is, dat er een verslaggever van het blad in de Hanzestad aanwezig was. Opmerkelijk is zijn opgave van de kopgroep, want die wijkt belangrijk af van de gegevens uit het officiële bulletin. Volgens het *Nieuwsblad* bestond de kopgroep uit: Abe de Vries, Sipke Castelein, Sikke Dijkstra, Ype Smid, Sijtze Koen en drie gebroeders Stienstra. Als zijn constatering juist is geweest - dat mogen wij rustig aannemen -, dan zijn alleen de laatste vier deelnemers in het bulletin juist aangegeven. De *Leeuwarder Courant* ging uit van het officiële bulletin met alle gevolgen van dien. Werkte de official in Stavoren met de Franse slag? Daar hoeven wij niet van uit te gaan. De reden van al die tegenstrijdigheden kan niet anders dan het gevolg zijn geweest van de chaos bij de controlepost, een situatie die de journalist van het *Leeuwarder Nieuwsblad* niet was ontgaan. De controleurs hadden bij aankomst van de koplopers hun plaats nog niet ingenomen. Ook de beschrijving van Abe de Vries in zijn mémoires over deze zaak laat aan duidelijkheid niets te wensen over. Op pagina 3 vermeldt hij dat in allerijl iemand van de controle moest worden opgescharreld. Het oponthoud duurde zo lang dat alle deelnemers van de

kopgroep en de tweede groep, die op een kleine achterstand arriveerde, in dezelfde tijd zijn afgetekend. Dat er duistere praktijken zijn voorgevallen, of uitgedrukt in het eertijds jargon: fraude is gepleegd, lijkt uitgesloten.

Afsnijden

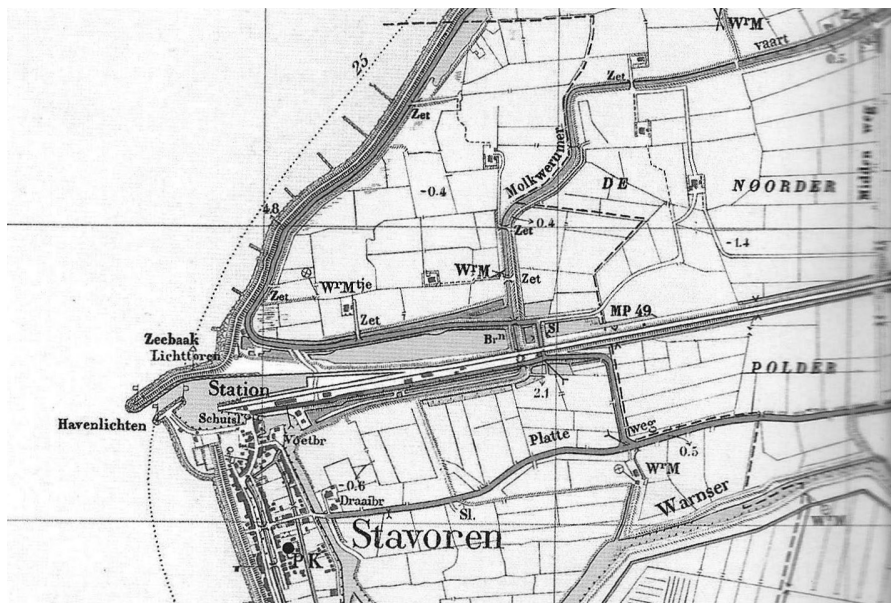
Daarmee zijn de kritische vragen omtrent de kop van het veld te Stavoren nog niet volledig beantwoord. Want naast de dagbladpers verwerkte Zeegers bij zijn beschrijving nog een aanvulling van zijn eigen hand. Hij ontmoette in dezelfde winter Sipke Castelein op de ijsbaan te Davos in Zwitserland. De medewinnaar van de Elfstedentocht was door de KNSB uitgenodigd mee te gaan met de nationale selectie voor een aantal trainingssessies. Zeegers nam zijn kans waar op een gezellige avond zijn mening te vragen naar de twijfelachtige positiewisselingen in Zuidwest-Friesland. Hij ontlokte Castelein het volgende citaat: ‘*Ja, bij Stavoren is een spoordijk en als je daarover heen klautert, snijd je een heel stuk af*’. Castelein liet zich niet uit over de vraag of hijzelf de route had afgesneden. De man uit Warten zaaide dus de nodige twijfel over het sportief gedrag van een of meer deelnemers.

Na voorafgaande uitleg is duidelijk dat het mogelijke afsnijden van de route niets te maken heeft met de situatie bij de controlepost. Of er bij Stavoren gemakkelijk afgesneden kon worden, is ook nog maar de vraag. Aan het einde van de Delft kan men weliswaar over de weg en spoorlijn ongeveer anderhalve kilometer afsnijden, maar zonder een goede klúnplaatsvoorziening is een dergelijke onderneming tot mislukken gedoemd. Maakte Castelein destijds een grapje dat door Zeegers serieus werd genomen? Of wist Castelein meer dan hij aan derden kwijt wilde? De situatie bij het spoorbruggetje zou zich destijds misschien wel voor een routewijziging hebben kunnen lenen. Nu niet meer want de binnenvaart naar Molkwerum is door de ruilverkaveling ‘onherkenbaar’ geworden’.

Er is nog een deelnemer die in die situatie een rol kan hebben gespeeld. Dat was de koploper van dat moment, Ype Smid. De man uit

Hindeloopen had bij de controlepost te Stavoren een demarrage geplaatst, kennelijk met de bedoeling als eerste in zijn woonplaats aan te komen. Hij kende het terrein in Zuidwest Fryslân op zijn duimpje. Heeft hij misschien indertijd de ‘alternatieve route’ genomen, die een ‘winst’ van ongeveer een kilometer betekende? Het blijft speculeren, ondanks het feit dat Smid later tegenover een vriend zich wel eens

tegenwoordig meer gebruikelijk is, een goede verzorging moeten zijn. Nu kreeg hij op de Finkumervaart de hongerklop en was het gedaan met de koopman. Met moeite haalde hij de derde plaats. De ongeoorloofde hulp onderweg werd hem niet te zwaar aangerekend. De als vierde aankomende Cor Jongert maakte daar geen probleem van en daarmee bleef de uitslag zoals die was. Het bestuur onder leiding van mr. Hepkema

De situatie bij Stavoren op een kaart uit 1930 met in het midden de plaats waarbij mogelijk een deel van de route werd afgesneden.

De winnaars van de Elfstedentocht 1933 Abe de Vries (links) en Sipke Castelein (midden), hier in gezelschap van Karst Leemburg, de nummer één van 1929. (Foto: collectie Schaatsmuseum)

heeft laten ontvallen dat hij binnendoor was gegaan. Bij hun leven heeft ondergetekende over dit onderwerp wel eens gepraat met de beide winnaars van de vijfde editie. Castelein was graag bereid zijn eigen verhaal over 1933 te vertellen, maar over zijn naaste concurrenten liet hij niets los. De mogelijkheid dat Smid de Molkwerumer Vaart had genomen, was voor Abe de Vries evenwel nieuw. Hij zei meteen dat het wel eens waar kon zijn: ‘Wy diene fan alles om him yn te heljen, mar hy hawwe him net wer sjoen’. Overigens is het ook nog maar de vraag of Smid als hij destijds Molkwerum inderdaad heeft aangedaan via de binnenvaart, daarmee daadwerkelijk de fout inging. De route werd in die tijd door de organisatie namelijk niet altijd nauwkeurig aangegeven. Voor Ype Smid ging het uiteindelijk wél fout tussen Franeker en Bartlehiem. Zijn solo was niet bij voorbaat een *mission impossible*, want de weersomstandigheden waren voor een solist heel gunstig. Maar dan had er voor hem onderweg, zoals

wilde Ype Smid, de smaakmaker van de Tocht van 1933, zijn prijs niet onthouden.

Gosse Blom

*

Stavoren nu. (Foto: Gosse Blom)

Een zilveren pikhaakje. (Foto: Hedman Bijlsma)

PIKHAAKJES

Achter elk voorwerp in het museum steekt een verhaal. Gauke Bootsma krijgt die verhalen soms in geuren en kleuren meegeleverd, maar niet zelden zijn er eigenlijk ook alleen maar vraagtekens. In de afgelopen jaren vroeg Gauke me een paar keer: 'We hebben nu al enkele kleine, zilveren pikhaakjes in het museum. Weet jij ook welke functie die dingen hebben gehad? Waarschijnlijk zijn het insignes geweest, of een onderscheiding of misschien een soort ereteken voor bestuursleden van een ijsclub.'

Okke van den Berg

Zeker was, dat één pikhaakje afkomstig was van Okke van den Berg. We hebben het dan over één van de grootste kortebaanrijders uit de negentiende eeuw. 'Een ijsathleet van de eerste orde', schreven de kranten in die tijd. Bekend is dat de uit Rypstjerke afkomstige Van den Berg in 1879 alleen al f 1687,- bijeen reed waaronder twee grote prijzen van respectievelijk 250 en 200 gulden in Amsterdam. Gigantische bedragen voor die tijd. Of het verhaal waar is, dat hij later zijn hele veestapel te danken had aan zijn kortebaancarrière is niet traceerbaar. In elk geval was hij een beroemdheid. 'Eltse Fries kin Okke's namme, en syn rom scil net forgean!', zo dichtte Jehannes Baarda in een naamdicht (acrostichon).

Een nazaat van deze hardrijder, Rinse van den Berg uit Gorredijk, vertelde onlangs dat Okke – en ook diens neef Wiebe de Vries, ook één van 'de mannen van tachtig' die destijds uitblonken in de hardrijderijen – in het bezit waren van een klein zilveren schaatsje. Die hadden ze gekregen van de ijsclub in Dokkum waar beiden viermaal een overwinning boekten. Met dat schaatsje hadden ze de rest van hun leven vrije toegang tot de ijsbaan in Dokkum.

Miniatuur

'Maar dat miniatuur-pikhaakje in Hindeloopen intrigeert me. Hoe zit dat eigenlijk?', zo mailde Rinse van den Berg me hartje zomer 2009. Eerder had hij zich al eens in De Woudklank afgevraagd of het misschien een onderscheidingsteken voor ereleden of de een of andere

Okke van den Berg (rechts) op later leeftijd in gezelschap van twee oud-hardrijders die net als Okke in 1857 waren geboren: Dirk Postma (links) en Marten Castelein. (Foto: collectie Schaatsmuseum)

prijs was. Wel had hij inmiddels ontdekt dat twee mensen in Beetsterzwaag ook in het bezit waren van zo'n zilveren pikhaakje. Omdat zijn voorvader Okke later in Heidehuizen en Olterterp woonde, moest de oplossing van het raadsel misschien in die omgeving liggen.

En dat laatste blijkt inderdaad het geval te zijn. In een map met oude krantenknipsels – ooit gekregen van Douwe Miedema – vind ik een aardig verhaal uit 1951 over een winters jubileum. 75 jaar 'Iisnocht' in Beetsterzwaag luidt de kop in de Drachtster Courant van mijn jeugd. Notulen uit de eerste jaren van die ijsclub ontbreken. Maar wel is er een kasboek uit het eerste seizoen 1875/'76 van de vereniging. Daaruit blijkt dat er een ontvangst was van contributie van 47 leden à f 1,60. En dan staat er in de krant: 'Verder werden er in dat jaar 72 ijschaakjes (van zilver) voor de leden, en insignes voor het bestuur aangeschaft.'

Het raadsel is dus opgelost. Niks geen ereteken voor bestuursleden of wellicht een onderscheiding, Nee, het zilveren pikhaakje was 'heel gewoon' een teken van lidmaatschap van de ijsclub en dus een voorloper van de lidmaatschapskaart. Toen de prijzen stegen, werd dat fraaie zilveren voorwerpje later vervangen door een stukje papier.

Hedman Bijlsma

De Noorder IJssverenigings-Bond (1876-1883): een mislukt initiatief tegen het 'delen'

Het eerste samenwerkingsorgaan voor de schaatssport ontstond reeds in 1859 op initiatief van de ijsvereniging Harlingen. Enkele gerenommeerde ijsclubs maakten afspraken over onder meer de agenda en de afstemming van het prijzenfonds. In de praktijk viel het voor alle betrokkenen niet mee zich aan de afspraken te houden. Dit project hield dan ook maar kort stand.

De volgende stap om een overkoepelend orgaan voor ijsclubs in het leven te roepen, was succesvoller. Dat wil zeggen: dat hield het langer vol, namelijk van 1876 tot 1883. Op 7 september 1876 nodigde het bestuur van de ijsvereniging 'Friso' te Sneek de besturen van alle ijsverenigingen uit om in het Stations-koffiehuis te Leeuwarden te komen voor de oprichting van de Noorder IJssverenigings-Bond (NYVB). De beweegredenen van de

initiatiefnemers vormde het hardnekkige probleem van het 'parten', het verdelen van de prijzen, vooral door de elite van de kortebaanschaatsers. De ijsclubbestuurders ergerden zich daar vaak mateloos aan. Zolang samenwerking tussen de verenigingen ontbrak, hadden zij echter het nakijken. Dus zag men samenwerking als de meest effectieve mogelijkheid om er een einde aan te maken. Er konden meteen spijkers met koppen worden geslagen, want er waren voldoende verenigingen die wel licht zagen in deze onderneming. De vergadering benoemde ook meteen een voorzitter, namelijk J. de Ruiter uit Sneek. De ijsverenigingen uit Joure, Arum, Grijpskerk en Aldeboarn traden toe als medebestuurders. De perspectieven leken gunstig, want in december hadden zich al 22 verenigingen als lid van de NYVB aangemeld.

Papieren medailles

De NYVB probeerde het probleem van de afspraken van de rijders onderling dus met verve aan te pakken. Men ging daarbij rigoureuus te werk. Er werd een maximum gesteld aan een eerste prijs, namelijk fl. 80. Maar de opmerkelijkste maatregel betrof de prijs zelf. De

aangesloten verenigingen reikten naast de geldprijzen papieren medailles uit. Zes papiertjes, die ter hand werden gesteld als de prijzen fl. 60 tot fl. 80 waren geweest, waren goed voor een extra uitbetaling van fl. 60 uit de bondskas. Bij wedstrijden waarbij prijzen van fl. 40 tot fl. 60 waren uitgereikt, kreeg de bezitter van zes papiertjes fl. 40. Iedereen die in de prijzen viel, moest verklaren dat hij of zij 'eerlijk' had gereden. Bij aankondigingen van wedstrijden moest de naam van de bond worden vermeld. Hardrijderijen van mannen en vrouwen, het 'pearriden', vielen onder dezelfde bepalingen

van dit overkoepelend orgaan. De paren die voor een uitbetaling in aanmerking wilden komen, moesten wel schriftelijk verklaren dat zij steeds tezamen hadden gereden.

Uit de praktijk van het 'eerlijk' rijden een voorbeeld. Op 24 december 1879 schreef de ijsvereniging Lemmer een hardrijderij voor mannen uit. De prijs van fl. 60 ging naar Jan de Jong uit Katlijk. De premie van fl. 20 ging niet naar een deelnemer, want die werd aan de algemeene armen van Lemmer ten geschenke gegeven. Misschien had de premiewinnaar wel iets op zijn kerfstok, maar dit blijft natuurlijk speculatief.

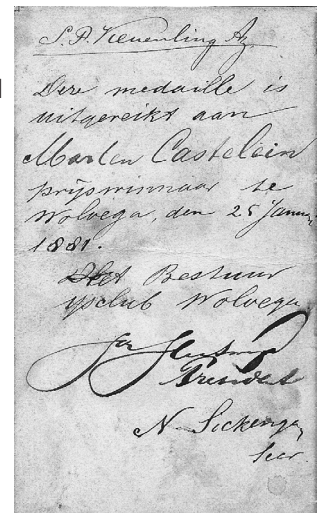
Er zijn nauwelijks berichten over de vraag of de deelnemers al of niet enthousiast over het prijzenstelsel waren. Het is onwaarschijnlijk dat er veel 'uitkeringen' zijn uitgedeeld. Veel prijswinnaars bleven achteraf met waardeloze papieren zitten. In de literatuur dook de naam van de vermaarde rijder Okke van den Berg op als iemand

die zes papieren medailles kon inleveren. Maar verder dan een gerucht is het niet gekomen. Zeker is wel dat in 1881 iemand zich met zes medailles meldde. Johannes van der Zee uit Sneek werd fl. 60 uitbetaald.

Mislukking

De start van de NYVB liep als gesmeerd en daardoor hoopten de bondsbestuurders op een groei van het ledental, maar die hoop ging spoedig in rook op. Er kwamen opzeggingen en daardoor was het project tot mislukken gedoemd. Bovendien werkte de formule van het prijzenstelsel in de praktijk niet. In de jaarvergadering van 1882 werd duidelijk dat de aanwezige verenigingsvertegenwoordigers het wel hadden bekeken. De Sneker ijsvereniging wilde nog wel doorgaan, maar de rest zag geen toekomstmogelijkheden meer en daarmee sloot men dit hoofdstuk over het samenwerkingsverband abrupt af. Bij de eindafrekening bleek dat twaalf verenigingen nog een bedrag tegoed hadden.

Tussentijds waren dus al meerdere verenigingen afgevallen. De opheffing van de NYVB kan wel eens invloed hebben gehad op het volgende samenwerkingsinitiatief. 'De IJclub' te Leeuwarden nodigde op 29 april 1885 vertegenwoordigers van alle Friese ijsverenigingen uit voor een bijeenkomst met als gespreksonderwerp *middelen te beramen tot wering der bestaande misbruiken bij Hardrijderijen op Schaatsen.*

Van Helomaprijs

Steen des aanstoots was nog steeds het monopolie van de sterkste hardrijders. Sommige rijders gingen ten opzichte van de organiserende verenigingen uitermate respectloos te werk. Naast het delen van de prijzen schreven zij op één dag op meer dan één wedstrijd in. Zodra de lijsten bekend waren, konden ze kiezen waar ze naar toe gingen. De verenigingen stonden wel achter het nemen van de door 'De IJclub' voorgestelde maatregelen maar voelden niet de noodzaak om zich aan te sluiten bij een groter verband.

Een originele papieren medaille van de NYVB. (Collectie Hedman Bijlsma)

De initiatiefnemers wisten dat men daardoor een effectieve aanpak van de problemen wel kon vergeten. Om de zaak niet te laten berusten, schreef 'De IJclub' in oktober van dat jaar een brief naar alle ijsverenigingen om hun mening te vragen om een aantal bepalingen in hun reglementen op te nemen om de omstreden praktijken van de rijders aan te pakken. Ruim 40 positieve reacties kwamen binnen, maar toch strandde ook deze derde poging. Voor de wedstrijdssport moest tot 1919 worden gewacht totdat een levensvatbare organisatie zich aandeede. In dat jaar werd op initiatief van Evert Rinsma uit Ryptsjerk de nu nog bestaande Bond van IJclubs opgericht. De tijd was toen pas rijp voor een samenwerkingsorgaan voor het schaatsen op de kortebaan in het Noorden van ons land.

Gosse Blom

De Van Helomaprijs is een onderscheiding voor een organisatie (van personen) of vereniging, die zich op bijzondere wijze voor de schaatsport heeft ingezet. Zo staat het keurig omschreven in het handboek van de Koninklijke Nederlandsche Schaatsenrijders Bond. Een prijs die telt in het schaatswereldje! Dus mogen we er best trots op zijn, dat het Eerste Friese Schaatsmuseum die onderscheiding ook al eens heeft gekregen. Het leek ons wel aardig om in deze eerste vernieuwde museumkroniek (de vroegere nieuwsbrief) die gebeurtenis in de herinnering terug te roepen.

Wisselprijs

Voor de oorsprong van de prijs moeten we terug naar 1982. In dat jaar jubileerde de KNSB op grootscheepse wijze. Het bondsblad van die tijd, de Schaatskroniek, had bijna een volle pagina nodig om alle jubileumcadeaus die de bond bij de receptie kreeg te vermelden. Op de 100e algemene jaarvergadering kwam er nog een geschenk bij. Het bestuur van de Van Heloma Stichting bood de KNSB een wisselprijs aan, die jaarlijks moest worden uitgereikt. Aansluitend overhandigde de bondsvoorzitter die prijs voor de eerste keer aan de voorzitter van het Gewest Zuid-Holland, dat zich in het jubileumjaar op bijzondere wijze had onderscheiden met de organisatie van tal van evenementen. Dat juist de Heerenveense Van Heloma Stichting met een jubileumgebaar kwam, lag heel erg voor de hand. Want een van de grote zonen in het geslacht van de Van Heloma's gaf de aanzet tot de oprichting van de KNSB (toen nog zonder K natuurlijk).

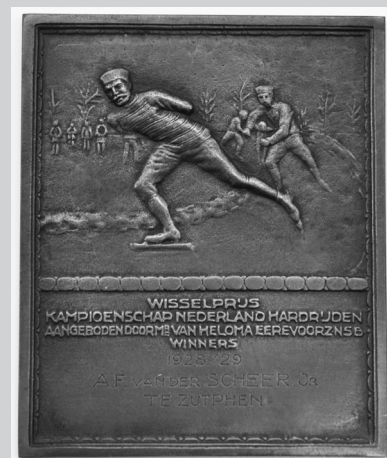
Mr. Marcus Mzn. van Heloma – op dat moment Thialf-preses - kwam bij de oprichting in 1882 meteen in het landelijke bestuur. Werd vervolgens in 1891 vice-voorzitter en daarna van 1901 tot 1914 voorzitter van de Schaatsenrijders Bond.

Het voornamelijk patriciersgeslacht – rijk geworden in de turfwinning – woonde generaties lang op het 'slot Voormeer' aan de Schoterlandse Compagnonsvaart in Heerenveen. Nu nog wordt Huize Voormeer, de residentie van de Van Heloma's, geëxploiteerd door de Van Heloma Stichting. De goede doelen die deze stichting steunt, liggen in het rechtstreekse verlengde van de daden in het verleden van de als sociaal voelend bekend staande Van Heloma-familie.

Volledigheidshalve melden we nog, dat de KNSB eerder een Van Heloma-plaquette kende. Erevoorzitter Van Heloma zelf schonk die wisselprijs in november 1918. Die prijs ging naderhand een aantal jaren naar de Nederlands kampioen langebaan. Het museum heeft de plaquette in bezit, die Dolf van der Scheer kreeg na het winnen van de NK in februari 1929.

'Niks in de gaten'

In december 1993 kreeg Gauke Bootsma een telefoontje van de KNSB met het vriendelijke verzoek of hij op de 18e van die maand aanwezig kon zijn bij de algemene jaarvergadering. 'We hebben iets voor het museum en willen dat graag persoonlijk uitreiken.' Bootsma glimlacht

In de vitrines van het Eerste Friese Schaatsmuseum ligt de Van Helomaplaquette, die Dolf van der Scheer in 1929 kreeg. (Foto: Hedman Bijlsma)

nog als hij daaraan terugdenkt. ‘Even hebben we gearzeld of we daar wel naar toe zouden gaan. We hadden natuurlijk niks in de gaten. Misschien hadden ze wel een oude medaille of een oude beker voor het museum.’ Uiteindelijk waren Gauke en Gretha die dag toch present. Pas toen ze in het immense AEGON-hoofdkantoor in Den Haag te horen kregen, dat ze op de voorste rij moesten zitten, voelde het duo nattigheid. ‘Toen de waarnemend voorzitter aan de onderscheidingen toe was, werden wij als laatsten naar voren geroepen. Ineens kregen we te horen dat de belangrijkste prijs deze keer bestemd was voor het Schaatsmuseum in Hindeloopen. Je snapt dat we elkaar toen even hebben aangekeken: “Hoe kan dit nu?”’.

Deze heugelijke gebeurtenis werd diezelfde dag nog op passende wijze gevierd. De afgevaardigden van de Friese ijsclubs en van het gewest gingen in die tijd altijd gezamenlijk in een bus naar de KNSB-vergadering. ‘Wij zijn toen met de Friezen achter in de bus teruggereisd. Hartstikke gezellig’, aldus Bootsma. ‘En natuurlijk moesten we mee naar ‘De Wildeman’ in Lemmer want daar werd de reis altijd afgesloten met het nuttigen van enkele borrels. Ik kan je vertellen: het was groot feest!’

Van Helomaprijs 1982-heden

De jaarlijkse wisselprijs is door de KNSB tot op heden uitgereikt aan:

Gewest Zuid-Holland van de KNSB

Koninklijke IJvereniging Thialf in

Heerenveen

District Noordwest-Overijssel

Trainingsgroep De Lekstreek

IJclub Giethoorn

ANWB

AEGON Verzekeringen

NOS Studio Sport

Nationale Marathonvereniging A.G.M.

N.S.P. (Nederlandse Sport Pers)

Gemeente Nieuwkoop

Eerste Friese Schaatsmuseum

Hindeloopen

niet uitgereikt

Stichting Schaatsseizoen (uitgever
schaatsjaarboek)

L.V.S. (Landelijke Vereniging van
Schoonrijders)

Deloitte & Touche (medesponsor
KNSB)

Bestuursleden District Sassenheim van
het Gewest Zuid-Holland

niet uitgereikt

Recreatieschap Landschap Waterland

Actiegroep Kunstijsbaan Breda

STC Rutten (organisatiecomité Viking Race)

Collectief van aandeelhouders IJstadion Thialf

Nationale Talentendag

Summerskate Kunstrijden

The Greenery

niet uitgereikt

Schoolschaatscommissie Regio Oost

STV Eemmond (organisatie Nederlands Pupillen Toernooi)

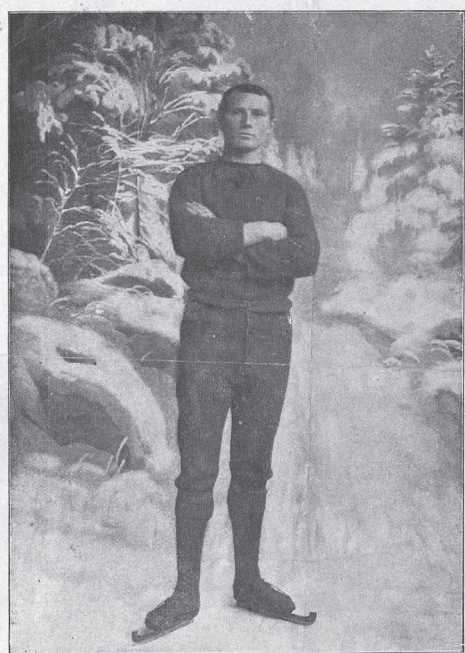

Gauke en Gretha Bootsma in het gezelschap van enkele bestuursleden van de Bond van IJclubs (Gewest Friesland van de KNSB), nadat ze eerder die dag op de landelijke jaarvergadering de Van Helomaprijs in ontvangst hadden mogen nemen. Links Simen Kalsbeek en Jan Charisius, rechts de toenmalige voorzitter en secretaris van de Bond van IJclubs Wim Anker en Eeuwe Riemersma. (Foto: collectie Schaatsmuseum)

Arend Poepjes (1880-1966): een schaatsgrootheid uit de vorige eeuw

Arend Poepjes in 1917.

De Fryske hîrdriider AREND POEPJES,
dy't yn 1907 de earste prizen woun en nou yn disse winter fen 1917 yn
Onderdendam we' alle bîkende hîrdriiders de baes wier
en dêr de 'le' priis 'f 175.— woun.

Rond 1900 deed een nieuwe schaatsdynastie zijn intrede. Diverse telgen uit het geslacht Poepjes leverden opvallende prestaties. Eén van hen stak er met kop en schouders boven uit, namelijk Arend Poepjes, van beroep visser. Hoewel hij diverse domicilies had, wordt hij tot de Lemster schaatschool gerekend. Hij behoorde tot een tiental Lemster schaatsers dat in de eerste twee decennia van de vorige eeuw furore op de hardrijdersbaan maakte. Arend Poepjes, geboren te Nijverdal in het jaar 1880, was de succesvolste hardrijder van die groep. Sterker nog, een aantal jaren was hij zelfs het visitekaartje van de nationale schaatselite.

Dat Arends optreden op de hardrijdersbaan veel indruk moet hebben gemaakt, blijkt uit een column van journalist Jan Feith uit 1912 waarin hij een denkbeeldig gereden Elfstedentocht beschrijft. Daarin komt de volgende zinsnede voor: 'Ik gooide m'n armen van den romp en reed in Poepjes-stijl de Dokkumer Vaart op.' Dat Jan Feith er in dit prozastukje Poepjes' stijl bijhaalt, is veelzeggend, want hij was een verslaggever met veel kennis van zaken op het gebied van de nationale sport. Ook in de zeilsport stond Arend zijn mannetje. Met zijn vissersschip deed hij ook wel mee aan zeilwedstrijden. Met 'Broedertrouw' won hij bijvoorbeeld de eerste prijs in de klasse vissersvaartuigen bij de zeilvereniging 'Zevenwolden' op de Zuiderzee bij Lemmer in 1903.

Zeis

Dat Arend Poepjes überhaupt een vooraanstaande plaats op de hardrijdersbaan kon veroveren, mag een wonder heten. Op twaalfjarige leeftijd kreeg hij namelijk een zeis in zijn rechterhiel, waarvan hij blijvend hinder bleef houden. Voor het wedstrijdschaatsen betekende dit, dat hij bij de start met zijn linkervoet moest afzetten en daardoor een explosieve start niet aan hem besteed was. Vaak leverde dat hem een lichte achterstand op die hij in het tweede gedeelte van de rit moest wegwerken. Arends uithoudingsvermogen compenseerde dus zijn startprobleem. Dat kwam hem des te meer van pas als de baan met tegenwind werd afgelegd, want dan gaf hij de concurrenten meestal helemaal het nakijken. In 1908 omschreef een journalist hem *als een krachtig gebouwde stoere visscher, die vooral in het midden der baan eene verbazende kracht ontwikkelt en daar of tegen het einde der baan zijn mededinger vooruitschiet*.

Arend Poepjes leverde ook een bijdrage aan de vernieuwing van het kortebaanschaatsen, want hij maakte serieus werk van de training. In 1906 schreef een verslaggever dat men bij de kortebaan denkt geen training nodig te hebben, maar Arend Poepjes heeft zich vanaf den vorigen winter geoefend in gymnastiek, loopen enz. Hij heeft succes van zijne training gehad. Er speelde in dat verband nog iets anders mee. Hij kreeg van derden het advies zich te bekwamen op de langebaan. Helaas bleef het bij voornemens en zou Arend Poepjes alleen op de kortebaan uitkomen.

Een interessant facet van de persoon Arend Poepjes was zijn voorbereiding op het winterseizoen. Bij zijn woonark had hij een rek geplaatst waaraan hij oefeningen kon doen. Verder deed hij aan jogging, zoals wij dat tegenwoordig noemen. Hij moet vertrouwen hebben gehad in bepaalde producten, want van hem werd gezegd: *Hij eet veel visch en drinkt veel geitenmelk*. Alcohol gebruikte hij overigens zeer matig. Daarentegen matigde hij zich geenszins bij het gebruik van levertraan. Een anekdote haalde zelfs de krant. Het ging over een voorval voorafgaande aan een wedstrijd in Sneek. Daar kocht hij in een winkel een 'halfflesje' levertraan. De verkoopster rekende bij de prijs nog vijf cent extra aan statiegeld, maar Arend zei: *welnee, dat kan je wel houden. En klok-klok-klok, daar dronk hij zoo maar 't heele halffleschje leeg en toen was hij zo lenig als een aalsvel*.

Holst

Als zijn grootste rivaal op de hardrijdersbaan werd de Amsterdammer Philip Holst beschouwd. Hoewel zij rivalen waren, hadden zij blijkbaar toch veel respect voor elkaar. Zo poseerden zij gezamenlijk op een statiefoto. Verder kan men de goede onderlinge verhouding afleiden uit het feit dat Arend zijn hond de naam Holst gaf. Deze 'goede verhouding' brengt ons meteen bij een gevoelig onderwerp: het delen. Zo wordt altijd geschreven dat de rijders uit de familie Poepjes niets van delen wilden weten. Dat gegeven moet met een korreltje zout worden genomen. Het delen was sterk met het kortebaanschaatsen verweven, vooral bij wedstrijden met hoge prijzen.

Een compleet overzicht van Arend Poepjes' resultaten ontbreekt, want hijzelf en anderen hielden daar geen aantekening van. In een interview in een dagblad in 1937 zei Arend zich 103 prijzen te herinneren. De eerste overwinning bij de categorie mannen behaalde hij op 14 januari 1901 te Gorredijk waarbij hij een winstsom van fl. 35 opstreek. Als woonplaats werd toen nog Delfstrahuizen vermeld. Het duurde niet zo lang meer voordat hij zijn absolute topjaren bereikte. Die lagen namelijk in de jaren

1905 tot 1910.

Een eclatante overwinning behaalde hij in 1907 bij de ijsclub te Sneek die 32 sterke rijders had uitgenodigd. In de kwartfinale kreeg hij van Cornelis de Jong uit Leeuwarden veel tegenstand. Volgens een verslaggever vochten beiden 'als leeuwen'. De omstreden startmisère die in die tijd veel voorkwam, kostte deze kemphanen veel energie. Het duurde volgens de pers soms wel meer dan een kwartier voordat zij werkelijk van start gingen. Poepjes won met maar een klein verschil. Die beschrijving geeft de indruk dat er beslist geen sprake was van een afspraak. De reden ligt voor de hand: voor de winnaar lag de grote zilveren medaille, uitgelooft door ZKH de Prins der Nederlanden, gereed. Voor dat kostbare ereteken wilde men wel rijden, temeer daar in deze situatie in een kwartfinale moeilijker een afspraak te maken viel, dan bij een finale. In de halve finale was Arend Poepjes te sterk voor Eelke de Vries en in de finale versloeg hij Piersma uit Sneek. Arend Poepjes kreeg als eerste prijs, naast de eerder genoemde medaille, fl. 100 mee naar huis. Zijn conditie moet goed geweest zijn want zes ritten werden op de chronometer opgenomen en de tijden lagen alle tussen de 14,2 tot 14,8 seconden. De prestigieuze rijderij bij de IJsclub 'Dockum' won hij tweemaal.

Krachtsverhoudingen

Een indicatie van de onderlinge krachtsverhoudingen geven de redacties van de dagbladen, die vaak na de winterperiode een (officieuze) lijst van de verdiensten van de rijders publiceerden. In 1907-1908 stond Arend Poepjes bovenaan met fl. 395. Het volgende seizoen scoorde hij ruim fl. 300. In 1912 merkten de commentatoren op dat Arend Poepjes de overhand op het deelnemersveld kwijt was geraakt. Rijders als zijn plaatsgenoot Eelke de Vries en Jan Baarda uit Blessum konden de concurrentie met hem aan. Het maakte voor de resultaten van Arend weinig uit. In de winter van 1912 waren er voldoende schaatsdagen met een volle agenda. De toppers wisten die goed uit te buiten, dat wil zeggen: ieder ging zijns weegs. Men meed elkaar dus. Afspraken werden gemaakt, wie waar zou rijden. Zo kregen de toprijders altijd een goede kans in de prijzen te vallen. In 1912 stond de positie van Arend Poepjes met ruim fl. 400 aan prijzen nog recht overeind. Ook de strenge winter van 1917 verliep voor Arend succesvol. In Onderdendam (prov. Groningen) behaalde hij zijn hoogste eerste prijs ooit, namelijk fl. 175. In Lemmer streek hij fl. 100 op als winnaar van de rijderij ter gelegenheid van de opening van de ijsbaan. Op het lijstje van verdiensten nam hij met fl. 865 de tweede plaats in, achter Jan Baarda. Daarna trad Arend niet meer op de voorgrond. In 1919 reed hij nog een bescheiden fl. 65 bij elkaar. In de jaren dertig verhuisde Arend Poepjes

Arend Poepjes en Philip Holst. (Foto: collectie Schaatsmuseum)

naar Gaasterland waar hij bij Kippenburg de lunchroom 'l'Espérance' runde. Daarnaast verdiende hij daar ook met andere activiteiten de kost. Hij plaatste bijvoorbeeld in 1930 een advertentie waarbij hij zijn klanten de volgende recreatieve mogelijkheden aanbood: *Zuiderzeetochtjes met mijn mooie, groote, snelvallende visserscheraak. Tevens 1 H.A. mooi gelegen kampeerterein te huur, Centrum der bosschen.* Zijn laatste levensjaren bracht hij in Stavoren door. Hij overleed daar in 1966.

Gosse Blom

Nieuwe aanwinsten Nieuwe aanwinsten

Nog een nieuwe aanwinst met een Makkumer verleden. 'Wij hebben wel een stuk of vier oude theelichtjes in het museum, maar deze spant de kroon.' Gauke Bootsma showt een theelichtje van Makkumer aardewerk met daarop een fraai schaatstafereel. 'Dit ding is niet gesigneerd, maar alles wijst erop dat ie rond 1850 moet zijn gemaakt. Vind je het ook geen plaatje.....' (hb)

‘Winterfersen’

Veel dichters, maar ook veel rijmelaars hebben in de loop van de eeuwen hun verzen gewijd aan de winter. Sneeuw, ijs en schaatsenrijden nodigen blijkbaar menig poëet uit om de dichtader te laten vloeien. Waar het dichten eindigt en het rijmen begint, is even niet belangrijk. We constateren slechts dat al die dicht- en rijmproducten samen een geweldig beeld opleveren van de Nederlandse winter- en schaatsfolklore. Enkele kennissen van me hebben thuis een mapje waarin ze in de loop der jaren knipsels bewaren met zulke gedichten. Tussen alle spullen die in zijn museum belandden, vond Gauke Bootsma ook vaak verzen. ‘Ik heb me zelf wel eens voorgenomen die te verzamelen en er ook eens iets mee te doen’, vertelde hij onlangs. ‘Uiteindelijk heb ik er nooit iets mee gedaan.’

Schaatsgedichten

Anderen zetten zulke gedachtespelsels wel om in realiteit. In de afgelopen jaren verschenen enkele mooie voorbeelden. Neem de bundel *Glad en wijd ligt het ijs*. Max Dohle en oud-schaatsenrijder Ben van der Burg kozen – zoals de ondertitel zegt – ‘De mooiste schaatsgedichten uit de Nederlandse en Friese literatuur’. In de inleiding citeren ze Jacob van Maerlant die in 1264 in zijn *Historie van Troyen* de oudst bekende dichtregels over glijden en remmen schreef:

*Hy leerde my op den yse gaen,
Lopen ende stille staen.*

Het woord schaatsen kende men toen nog niet. Maar die term komt verderop in de bundel

royaal voor. Tot en met het gedicht ‘Dof violet is ’t west en paarsig grijs’ van J.A. Dèr Mouw toe, dat Max Dohle het hoogtepunt van de twintigste-eeuwse schaatspoëzie noemt. ‘Schaatsen is poëzie en poëzie is schaatsen:

Schomm’lend op maat en rijm van hollands staal’.

Een jaar later verscheen bij de Friese Pers Boekerij Snie & Iis / Sneeuw & IJs. Een bloemlezing, samengesteld door Teake Oppewal, met ‘Friese wintergedichten met een vertaling in het Nederlands’. Ik ken een voorzitter van een Friese ijsclub, die elke jaarvergadering opent met het voorlezen van een gedicht uit deze bundel.

Uniek

In mijn boekenkast staan twee bundels met Winterfersen die niemand anders heeft. Met recht uniek dus. Op de titelpagina van de eerste bundel staat

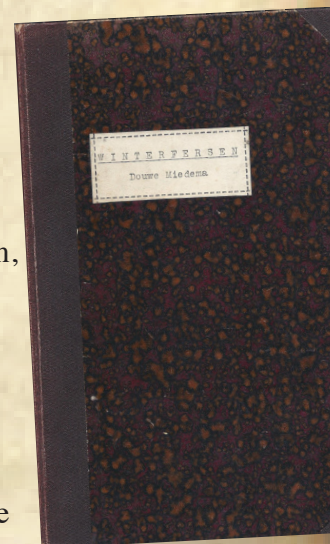
WINTERFERSEN
(Frysk en Hollânsk)
sammele fen
DOUWE MIEDEMA
1941

Welgeteld 108 pagina’s met voor het merendeel uitgetypte gedichten uit allerlei tijdschriften, kranten, boekjes en andere publicaties. Maar ook diverse opgeplakte pagina’s (uit de *Friesche Volksalmanak* van 1840 bijvoorbeeld) of knipsels uit *Sljucht* en *Rjucht* en andere bladen. Het geheel is naderhand keurig ingebonden – compleet met inhoudsopgave - en voorzien van een harde kaft. Achterin ligt nog een los velletje papier met daarop getypt thema’s die in de bundel voorkomen plus verwijzingen naar de betreffende pagina’s.

Bundel twee is liefst 193 pagina’s dik: hetzelfde formaat, dezelfde vormgeving, nu voorzien van het jaartal 1957. Samensteller Douwe Miedema heeft later nog wat losse knipsels toegevoegd. Onder andere uit het Kerstnummer 1925 van *Sljucht* en *Rjucht* maar bijvoorbeeld ook uit een *Leeuwarder Courant* van 1975. Niet lang daarna gaf hij mij tijdens een gesprek in zijn huis die beide bundels cadeau. Ongetwijfeld zei hij bij die gelegenheid – net als bij andere keren - : ‘Faaks kinne jo der yn ‘e takomst noch wolris wat mei dwaan.’

Douwe Miedema

In het boek *De vrouwen van de hardrijderij* – verschenen in september 2010 - wijdde ik hoofdstuk 3 aan deze Douwe Miedema. Daarin komt vooral de speciale band tussen deze Heerenveense journalist (‘Omke Douwe’) en de hardrijdsters van de kortebaai aan de orde. Terloops schrijf ik ook over de grote voorliefde die Miedema indertijd had voor plaatselijke en regionale geschiedenis. Eenmaal journalist geworden, verdiepte deze ‘sneuper’ zich ook in de ijshistorie. Volgens

Douwe Miedema in januari 1950 op de ijsbaan in Bolsward met de hardrijdsters (van links af): Aukje Nienhuis, Ike Nienhuis, Geeske Woudstra en Zus Fokkinga. (Foto: collectie Hedman Bijlsma)

zijn eigen plakboeken was een van zijn eerste artikelen over deze materie het stuk Een kijkje in de schaatsen-industrie in het Nieuwsblad van Friesland van 12 januari 1926. Drie jaar later schreef hij een winterversje in die krant Schitter-schoone witte wade, blinkend-blanke vlokken-vacht met als ondertekening D.M.v.d.W. Deze bescheiden man had een voorliefde voor pseudoniemen. Volgens zijn latere hoofdredacteur Fedde Schurer was dat vooral 'een teken van middeleeuwse deemoed'. D.M. van der Woude werd zijn bekendste schuilnaam: een combinatie van zijn initialen D.M. met de plaats Oranjewoud. Later gebruikte hij ook dikwijls de naam Ieme Dam (een anagram of letterkeer van zijn eigen achternaam).

In het weekblad Sljucht en Rjucht van 12 december 1936 staat een artikel van ruim vijf pagina's met als titel Tinzen fen Fryske Dichters oer Winter, Snie en Iis. Het is ondertekend door I.D. We hoeven niet te raden naar deze scribent, want Miedema schreef er destijds in zijn plakboek volledigheidshalve nog met pen bij (Ieme Dam). In die bijdrage begint Miedema met het Reedriders-sankje van J.J. Hornstra:

*Jonges, to, mar hird nei d'iisbaen,
O, hwet hearlik waer is 't hjoed.
Nou op d' iiz'ren wjukken driuwe,
Jowt ús nocht, it docht ús goed.*

In dat boeiende artikel probeert Miedema een onderscheid te maken tussen echte dichters en rijmers. Maar dat is 'm te moeilijk. Halverwege citeert hij uit een vers dat sommigen geen 'hege dichtkunst' zullen noemen, maar dat volgens hem wel prachtig de schoonheid van een 'Hirdridersdei' beschrijft. Kortom: Miedema is in de baan geraakt van de 'Winterfersen'. Vijf jaar later bundelt hij het dan bij elkaar geharkte materiaal in een eerste bloemlezing. Alleen voor zichzelf.

Estafettestokje

In de jaren zeventig leerde ik de 70-plusser Douwe Miedema kennen. Hij vroeg me eens langs te komen na het lezen van een krantenartikel over mijn boekenverzameling. Diverse keren zaten we nadien in zijn huis aan de Burgemeester Falkenaweg te praten over onze wederzijdse interesse voor het schaatsenrijden en dan met nam de schaatshistorie. Elke keer weer schoof hij mij doosjes met papieren, oude boeken en andere paperassen toe. 'Jo moatte it estafettestokje mar oernimme', schreef hij in die jaren eens. Zo kwamen dus die unieke bundels Winterfersen ook in mijn bezit. Voorzover ik het al niet wist, maakten zijn plakboeken me duidelijk hoezeer die dichtelijke uitingen hem boeiden. 'Dichtelijke hulde aan sterren op het ijs', was de kop boven een artikel van D.M. van der Woude in de Kerstbijlage 1961 van de Friese Koerier. Die D.M. van der Woude (zijn alter ego) schreef zelf ook in versvorm zijn huldeblijken aan 'zijn' vrouwen van de hardrijderij.

In enkele mappen met door touwtjes aan elkaar geknoopte briefwisseling uit de jaren veertig en vijftig vond ik enige correspondentie met Uitgeverij "De Torenlaan" in Assen. Bij die drukker/uitgever verschenen de twee drukken van zijn bekende boekje Vrouwen in de Hardrijdersbaan. 't Verbaasde me niks dat Miedema destijds ook pogingen heeft gedaan om de uitgeverij te interesseren voor zijn eerste verzamelbundel Winterfersen. Aanvankelijk werd hij afgescheept met het argument 'papierschaarste', maar ook later kon de journalist zijn uitgever van dat moment niet van het belang overtuigen.

Douwe Miedema overleed in februari 1978. Meer dan dertig jaar later verscheen dus een boek over zijn rol als mentor, vertrouwensman en wat dies meer zij van de kortebaantvrouwen. En nu dus in deze uitgave een verhaaltje over die twee unieke privé-verzamelbundels. Het estafettestokje is niet voor niets doorgegeven.

Hedman Bijlsma

Aan Grietje Aan Grietje Aan Grietje

Driemaal Friese kampioene!
Dat is een geluksens waard!
Hulde aan jou, snelle rijdster,
Niemand, die je evenaart,
Wéér heb je getoond je wijskracht
En je stoere strijdersmoed,
't Blijkt wel, dat er pit en staal zit
In je Overijongers bloed.
Een geweldige prestatie:
Driemaal op de hoogste top
Van de Friese riddersglorie,
En zelfs eens nog hoger op!
Grietje, met je soepel lichaam,
Kerngezond en goed getraind,
Jou, die fraaie stijl en snelheid
Nevens 'kracht in je veren:
Jou wens ik nog menig jaarte
In onz' mooie kortebaan
Tussen vele ijsvriendinnen,
Vrolijk, blijvend, spontaan.
Om je hoofd schijnt nu te gloeien
'n Lichte, kleur'ge stralenkrans,
Roem heeft aan je naam gegeven
Een bijzonder held're glans.
En als eens jou ster zal tanen,
Dan blijft de herinnering
Aan een jeugd vol diepe vreugde
Als een rijke zegening.

D. M. v. d. W.

Bij mijn praatjes die ik her en der wel eens hou, noem ik de Elfstedentocht vaak de langste bedevaartsroute over ijs. Als je er wat verder over doordenkt, ontdek je allerlei zaken rond de Elfstedentocht die verwantschap hebben met religieuze thema's. Ik wil proberen dat verder uit te leggen.

Het begint al meteen met de winnaar van de eerste Elfstedentocht op zaterdag 2 januari 1909. Minne Hoekstra was op dat moment student in de theologie en later dus dominee. En om een grote sprong te maken: als er nu een Elfstedentocht zou komen, staan 16.000 deelnemers aan de start. Alle religies en beroepen zijn vertegenwoordigd, zij aan zij vanaf 18 tot 80 jaar. Die 16.000 spirituele wezens die in het donker in Leeuwarden het ijs op gaan, ondergaan een bijzondere ervaring. Maar na een valpartij in de duisternis wordt er meer gevloekt dan waar dan ook.

Als een monnik

Nergens in Nederland vind je bij een vereniging zo'n grote opkomst als bij de jaarvergadering in december van de Vereniging 'De Friesche Elf Steden'. Een vereniging die geheel zelfstandig is en los staat van de KNSB en de ISU. De leden zijn vaak lid tot hun dood. Ze betalen een jaarlijkse contributie van 10 euro – ijs of geen ijs – en een inschrijfgeld bij de Tocht der Tochten van □ 150,-. Heel veel wordt bij zo'n tocht door vrijwilligers geregeld, vaak ook met hulp van de overheid. Denk aan de EHBO, aan de politie en aan het vervoer. Veelal staan de veegmachines van de IJswegencentrales opgeslagen bij de gemeenten.

Het leven van de Elfstedenrijder is als dat van een monnik: hard trainen, geen drank en op tijd naar bed. Zo leefden ook de monniken vroeger in de kloosters in deze provincie (Bloemkamp, Klaarkamp en ga zo maar door). Die monniken liepen destijds op blote voeten in hun sandalen, soms ook gewoon door de sneeuw. Vergelijk dat maar eens met de huidige A-rijders die met blote voeten in hun schaatsen rijden ook al is het dan tien graden onder nul. De winnaar van de tweede Elfstedentocht in 1912 heette Coen de Koning. Hij werd een dag later in zijn woonplaats Arnhem uitbundig gehuldigd. Voor Elfstedenwinnaars is eeuwige roem weggelegd, althans zeker zolang ze leven. Daarom is het winnen van die Tocht zo belangrijk, zelfs voor de professionele schaatsers. Naast de rijders heb je ook de bestuurders. Een beroemde voorzitter van de Elfstedenvereniging was Henk Kroes die zelf nog steeds (bij volle maan) te vinden is op natuurij. Let wel: hij zit nu in de Friese Raad van Kerken.

Rozenkrans

Wie het over een bedevaartsroute heeft, ziet ook heel snel de symboliek tussen Elfstedentocht en rozenkrans. Neem de kaart van Friesland en leg het kruisje van zo'n gebedsnoer eens op Dokkum (hier werd Bonifatius vermoord). Vervolgens het hartje ter hoogte van Bartlehiem (die buurtschap heette vroeger Bethlehem). Twee

eJen Nauta, Jan Charisius en Jeen van den Berg in de Elfstedentocht 1954. (Foto: collectie Schaatsmuseum)

belangrijke elementen en dus wordt de route Bartlehiem – Dokkum tweemaal geschaatst. Vervolgens kun je de kralen langs de steden, dorpen en buurtschappen van de route leggen. Men rijdt van stad naar stad, maar je zou ook kunnen zeggen: van kerk naar kerk. Trouwens: hebt u zich wel eens gerealiseerd dat het hartje van de rozenkrans even groot is als de Elfstedenmedaille.

We gaan door. Leeuwarden kun je gerust als heilige stad bestempelen. Hier worden eens in de zoveel jaar 16.000 kruisjes uitgereikt. Die worden door de deelnemers tot hun dood bewaard en gekoesterd.

Nergens ter wereld wordt zo'n tocht georganiseerd. Vergeleken met het origineel zijn de evenementen in Finland of op de Weissensee puur surrogaat. Als onze Tocht doorgaat, komen er zo'n 1500 journalisten op af. De NOS zorgt voor rechtstreekse beelden vanaf de start in de vroege ochtenduren tot na middernacht. Die beelden gaan de gehele wereld over. In eigen land zorgde de Tocht in 1997 voor de hoogste kijkcijfers ooit.

Helikopters van de Luchtmacht sporen met infraroodcamera's de laatste rijders in het donker op. Groot is de teleurstelling bij de schaatsers als ze na sluitingstijd binnenkomen en ondanks alle ontberingen het Elfstedenkruisje niet krijgen.

Genezende werking

Bij de eerstvolgende tocht worden op de dag zelf wel twee miljoen bezoekers verwacht. Voor de deelnemers geldt nog steeds de oude traditie dat ze veelal gratis onderdak krijgen bij particulieren. Ook emigranten – denk alleen maar aan de nu in Canada wonende Evert van Benthem – maken zich vrij voor de tocht. Prachtig was het verhaal van de Shell-topman in 1997 die uit Mexico overkwam om de tocht te schaatsen. De dag erop vergaderde hij weer op zijn werk, al had hij op kantoor alleen maar geitenwollen sokken aan omdat zijn voeten waren opgezet... Toch heeft die Tocht voor velen ook een genezende werking gehad. Er zijn plenty verhalen bekend van mensen die uit de Ziektewet gingen om de tocht te rijden en daarna wonderwel weer gezond aan het werk gingen.

Een heel apart fenomeen dus, die Elfstedentocht. Waar nog veel meer over te vertellen valt. Neem die rayonhoofden, de mensen die in hun gemeente de dikte van het ijs meten. Zij staan rond zo'n tocht meer in de belangstelling dan onze ministers. De weermannen op de tv krijgen overigens al Elfstedenkoorts na één nachtvorst van tien graden! Bruggen langs de route zijn voor miljoenen opgehoogd. Het beroemdste bruggetje in de provincie is natuurlijk het Elfstedenbruggetje vlakbij Gytsjerk waar ook een tegeltje van Kroonprins Willem-Alexander is te vinden.

Die Elfstedentocht op de schaats is voorbeeld geworden voor allerlei andere Elfstedentochten: op de fiets, te voet, op de motorfiets, op skeelers, hardlopend, op de step, op de surfplank, per kano, per skûtsje en zelfs fietsend over het ijs. Enzovoorts, enzovoorts.

Biechten en schuldgevoel

Van oudsher wordt de tocht nooit op zondag geschaatst. Ook nu niet, ook al stromen de kerken leeg en schijnen tv en internet de religies te vervangen. Maar nog altijd worstelt de mens met bepaalde gevoelens. Je hebt er die na veertig jaar opbiechten dat ze een stukje van de tocht in de auto hebben gereden. Ik weet nog wel een voorbeeld. In 1956 gingen de eerste vijf rijders gezamenlijk

over de streep met de armen omhoog. Zoals bekend werd geen van hen tot winnaar uitgeroepen. In 1997 besloten de eerste toerrijders ook gezamenlijk over de finislijn te gaan. Eén van hen doorbrak op het laatste moment de afspraak en wipte als eerste over de streep. Vandaag de dag durft hij niet meer te erkennen dat hij als eerste toerrijder aankwam. Ongetwijfeld loopt hij met een enorm schuldgevoel rond.

Ziedaar mijn visie op de Tocht der Tochten.

Bennie van der Weide

Bennie van der Weide (links), samen met Gretha Bootsma. (Foto: Gosse Blom)

Bennie stelt zich zelf voor...

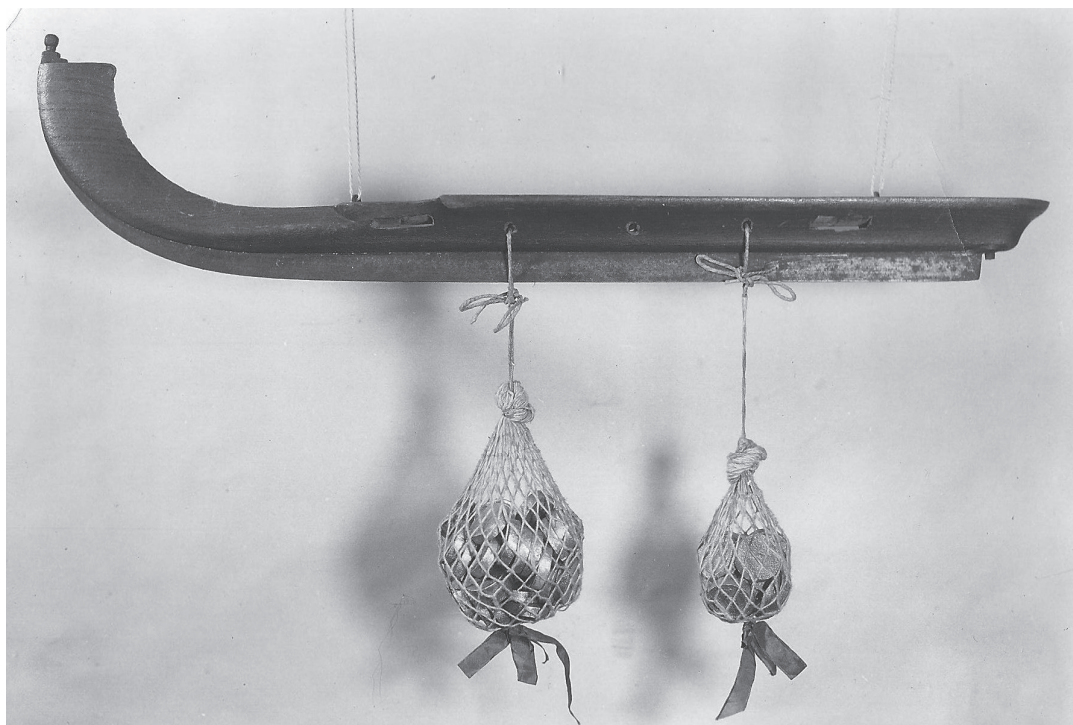
“Geboren in Bolsward, een van de Elf Steden, op 110 meter van de route. Eerste schaatstrainingen o.l.v. Piet Venema in het gymnastieklokaal in datzelfde Bolsward.

Was in de winter van 1963 toeschouwer van de Tocht bij het Krús wetter in de stad. Heb samen met de al overleden Willem Visser mijn eerste marathonwedstrijden geschaatst, o.a. Lemmer-Urk v.v. waar ik bij de eerste twintig eindigde. Won in 1969/1970 de ZWH-rit over 90 km. Was inmiddels verhuisd naar Heerenveen. In 1973 de eerste winnaar van de marathoncompetitie. Daarna nog Fries kampioen bij de A-rijders in 1979 (Makkum) en bij de veteranen in 1997 (Haulerwijk). Heb heel veel 200 km-wedstrijden gereden in het buitenland, o.a. Noorwegen. Ook de Prinsloppet in Zweden (100 km) samen met George Schweigmann. Tientallen keren in Finland gestart, maar ook in Canada, Amerika, Rusland, enz.

Schaatste in 1997 mijn laatste Elfstedentocht (buiten de tijd aangekomen). Nog wel een tijdje in de veteranencompetitie. Nu nog recreatieschaatser. Zomers actief in het tenniswereldje.

Ben 63 jaar en woon in Oudehaske. Geef rondleidingen in Thialf. Voorzitter Pieter Bult benaderde me om bestuurslid van de Stichting Vrienden te worden.”

Die foto die hierboven staat, is wel vaker gebruikt. In het boekje *Ien, twa, trije: fuort!* over het kortebaanschaatsen in Friesland vermeldt het onderschrift: 'Sinds 1868 hing deze schaats met de beide hoofdprijzen boven de baan van Oudkerk als daar een hardrijderij werd gehouden.' Voor veel mensen destijds (deelnemers én toeschouwers) een begerenswaardig object. Denk a.u.b. niet te gering over de hoogte van het prijzengeld in die dagen. Een eerste prijs was niet zelden een bedrag waar een arbeider in die tijd maanden of nog langer voor moest werken.

Geldzakjes

Uit de nalatenschap van de hardrijder Klaas Wiltjes de Vos – hij was nog maar 29 jaar bij zijn overlijden in 1876 – zijn lang vier geldzakjes bewaard gebleven waarin die prijzen vroeger werden uitgereikt. Ook zo'n herinnering uit dat hardrijdersdorp dat we tegenwoordig Aldtsjerk noemen.

Je kunt zulke zakjes vandaag aan de dag gewoon bekijken. In het Eerste Friese Schaatsmuseum liggen enkele fraaie voorbeelden. Foto's daarvan zijn vorig jaar gepubliceerd in het boek *De vrouwen van de hardrijderij*.

Maar foto's van geldzakjes die boven de ijsbaan hangen, kom je niet vaak tegen.

Of het zijn vrij onduidelijke afbeeldingen waarin je bijna moet raden dat het om zakjes gaat. Des te groter de verrassing als ik het plakboek van oud-hardrijder Geert Dijkstra uit Nij Beets doorblader. Zijn weduwe wijst op een fraaie foto, nota bene gemaakt op de Zuiderijsbaan in Drachten. In mijn geboortedorp hangen in de jaren vijftig overduidelijk de geldzakjes met 100, 60 en 40 gulden voor de prijswinnaars. Ik had er bij wijze van spreken bij kunnen zijn.

Hedman Bijlsma

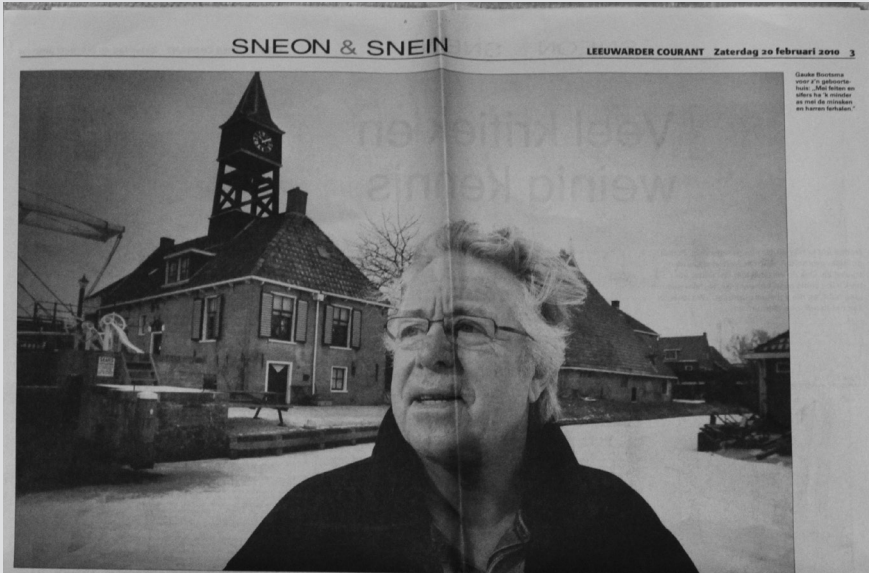

Geert Dijkstra (links) op de Zuiderijsbaan in Drachten. Boven de baan hangen de geldzakjes met het prijzengeld. (Foto: collectie wed. Dijkstra)

In de *Leeuwarder Courant* van zaterdag 20 februari 2010 stond een uitgebreid interview met Gauke Bootsma. We hebben de tekst van dat artikel integraal in deze kroniek opgenomen.

Om het te bewaren

Om het te bewaren

Gauke Bootsma begon met een kleine verzameling houtjes en andere schaatscuriositeiten. Z'n schaatsmuseum in Hindeloopen heeft intussen landelijke en internationale faam als centrum van het kortbaan- en het elfstedenschaatsen. Een gebouw vol herinneringen aan vergane glorie. Soms komen de velen er samen. Dan glundert de conservator.

Morgen komen ze bij elkaar in zijn schaatsmuseum, de eerste 25 mannen en de eerste 5 vrouwen van de Elfstedentocht van 1985. Nou ja, Evert van Benthem, dat is nog even de vraag. Die heeft altijd erg aan Hindeloopen, maar 's ochtend is het al niet meer van hem. "Van die niet alibi's was ik", zegt Gauke Bootsma, "maar niet Evert wil ik niet".

De conservator van het Eerste Friese Schaatsmuseum, hij is de man die hier altijd staat met de hand op de heupen. Hij heeft een klein museum met een heel hoge verzameling, voorwerpen en verhalen. Gauke Bootsma kent iedereen, staat met hen op foto's, want ze zijn allemaal bij hem geweest en komen nog steeds. Ook streeft hem, de trouw van de schaatscracks. Het verbaasde

hadde, die was ook niet lang om te vinden. Maar wie in Hindeloopen 'Houtjes' doet, die doet dat voor de wereld. Het is niet om 'er op te komen', maar om 'er op te komen'.

VERZAMELAARS
Gauke en Gertraude Bootsma zijn verzamelaars van houtjes. Het zijn kleine stukjes hout, die zijn verzameld door schaatsers van de Elfstedentocht van 1985. Het zijn kleine stukjes hout, die zijn verzameld door schaatsers van de Elfstedentocht van 1985.

BIOGRAFIE
Gauke Bootsma geboren op 19 maart 1942 in Hindeloopen.

WERK
Gauke Bootsma is conservator van het Eerste Friese Schaatsmuseum in Hindeloopen.

LEVEN
Gauke Bootsma is getrouwd met Gertraude Bootsma. Ze hebben twee kinderen.

INTERESSES
Gauke Bootsma is geïnteresseerd in schaatsen en het verzamelen van houtjes.

van de schaatsglorie van weleer licht hij uit. Gauke Bootsma heeft van de minste deining af, maar in hiele dei." In zo'n toestand is het lastig palingvissen, dag in dag uit. Hij zag ervan af, broer Sipke nam het over.

Naar voren Spijt? Ach, Bootsma is niet zo'n man van spijt en achterom kijken.

Naar voren Spijt? Ach, Bootsma is niet zo'n man van spijt en achterom kijken.

Naar voren Spijt? Ach, Bootsma is niet zo'n man van spijt en achterom kijken.

Naar voren Spijt? Ach, Bootsma is niet zo'n man van spijt en achterom kijken.

Naar voren Spijt? Ach, Bootsma is niet zo'n man van spijt en achterom kijken.

Een onderhandsbeurt aan het Schaatsmuseum door ex-huis schilder Gauke Bootsma. (Foto: Hedman Bijlsma)

Gauke Bootsma begon met een kleine verzameling houtjes en andere schaatscuriositeiten. Z'n schaatsmuseum in Hindeloopen heeft intussen landelijke en internationale faam als centrum van het kortbaan- en het elfstedenschaatsen. Een gebouw vol herinneringen aan vergane glorie. Soms komen de velen er samen. Dan glundert de conservator.

Morgen komen ze bij elkaar in zijn schaatsmuseum, de eerste 25 mannen en de eerste 5 vrouwen van de Elfstedentocht van 1985. Nou ja, Evert van Benthem, dat is nog even de vraag. Die komt altijd graag naar Hindeloopen, maar Canada is ver. "Ik bin der net alhiel wis fan", zegt Gauke Bootsma, "mar mei Evert wilst it noait."

Bootsma is de conservator van het Eerste Friese Schaatsmuseum. Hij is de man achter menig reünie van heldhaftige Elfstedentochters tot voorheen pittige kortebaanschaatsers. Hij geeft boeken over het schaatsen uit en hij blijft verzamelen, voorwerpen en verhalen. Gauke Bootsma kent schaatsers, staat met hen op foto's, want ze zijn allemaal bij hem geweest en komen nog steeds. Ook streeft hem, de trouw van de schaatscracks. Het verbaasde

hem ook wel, dat zij hem gewoon Gauke noemden, dat ze voor het museum voorwerpen bleven meebrengen. Bootsma: "Wy seagen heech op by mannen as Jeen van den Berg, as Rein Jonker, as Evert van Benthem, as Henk Angenent, as Jan Uitham, as Reinier Paping foaral. Mar soms tink ik: dizze mannen sjogge ek by my op, se hawwe likefolle respekt foar my as ik foar harren." Hij was voorbestemd als oudste van de twee zonen zijn vader als IJsselmeervisser op te volgen. Maar Gauke Bootsma had een fysiek ongemak: hij raakte van de minste deining al zwaar zeeziek. "En net even, mar in hiele dei." In zo'n toestand is het lastig palingvissen, dag in dag uit. Hij zag ervan af, broer Sipke nam het over.

Naar voren Spijt? Ach, Bootsma is niet zo'n man van spijt en achterom kijken.

Naar voren Spijt? Ach, Bootsma is niet zo'n man van spijt en achterom kijken. Naar voren, dat ligt hem beter. Ondernemen, wat nieuws bedenken, uitbouwen en weer verder. Dat heeft hem gebracht tot wat hij nu is: beroepshalve beoefenaar van de Hindelooper schilderkunst, conservator van een schaatsmuseum - enig in zijn soort - en restauranthouder. Dat is een hele lijst, maar Gauke Bootsma wil zich er maar niet op laten voorstaan. Hij wijst naar Gertraude, z'n vrouw. Ze zit verderop in het

Pannenkoekhuis ‘De Friese Doorloper’, stille kracht op de achtergrond, letterlijk en figuurlijk. Zegt Bootsma: “Ik ha noch nea in aai kôke, noch nea in pankoek bakt.”

En met de financiën bemoeit hij zich ook niet erg, die doet Gretha ook. “It is sa slim”, zegt Bootsma, “ik siet ris mei wat ûndernimmers om ‘e tafel en dy klagen bot oer de belestingen. Ik wist fan neat. Ik kaam thús en frege Gretha: ‘Betelje wy eins wol belesting?’ Ik hie gjin idee.”

De zoon van Pieter Bootsma uit Lemmer en Griet Amsterdam uit Hindeloopen, werd als jongen na de ambachtsschool huisschilder. Niet lang, want hij is door een tweede handicap niet een man voor in de zon. “Gjin pigmint”, zegt Bootsma, “as ik de Alvestêdetocht fytste, wie ik helendal ynpakt. Allinne de hannen net, der hie ‘k dan jûns de brânblierrren op.” Het kwam Bootsma dus niet slecht uit dat Roosje, het oudste bedrijf in de Hindelooper schilderkunst, hem vroeg om daar te komen werken. Zestien jaar heeft Bootsma het bij Roosje volgehouden en toen zij hij op een dag tegen Gretha: “Moarn begjin ik foar mysels.” Hij kocht het oude kapiteinshuis om als atelier en winkel te gebruiken. “Wy hiene krekt in nij hûs boud”, zegt Gretha.

Hij denkt het ondernemen van z’n mem te hebben. Die was ook niet bang om risico te lopen. “Mem wie in hannelsfrou.” Heel anders dan *fear*, die werkte zich uit de naad om z’n gezin te onderhouden. Bootsma: “Ik wie ris mei him op Skoklân. Hy fertelde der dat er Skoklan noch kennen hat as eilân. Dat er der flakby as jonkje mei syn fear wol fiske hie, dat se wolris yn de haven leine, omdat de wyn net geunstich wie om werom te silen. Seit in toerist: ‘Hebt u daar toen ook foto’s van gemaakt?’ ‘Foto’s?’, sei heit, ‘ús heit hie wol wat oars te dwaan. Hy wie bliid dat hy fretten foar de bern hie.’”

Verzamelaars

Gauke en Gretha Bootsma zijn verzamelaars, altijd al geweest. Hij kan niet omschrijven wat hem drijft om altijd maar te zoeken naar oude voorwerpen, meubels, gereedschap, schaatsen. Het is niet een hang naar het verleden, want zoals reeds is gememoreerd, hij wil naar voren. Ze verzamelden antiek en ze begonnen een winkeltje. Ze specialiseerden zich in antieke wandtegeltjes en hij dacht aan een eigen museum, zoveel hadden ze er op een gegeven ogenblik. Maar toen nam hij een kijkje in Otterlo, in het

tegelmuseum aldaar en hij wist: “Hjir kin net tsjin op.” Hij werd lid van de vriendenclub van het museum en zag af van zijn plan. Ze hadden tegeltjes met schaatsenrijders er op en hun belangstelling schoof onwillekeurig op naar het schaatsen. Zelf was Gauke Bootsma behalve een goed voetballer en een sterke langeafstandsloper ook een verdienstelijk kortebaanschaatser geweest. Hij zat in het bestuur van de Hindelooper ijsclub, zat in de Friesche IJsbond, is assistent-rayonhoofd van de Elfstedentocht. Daar had hij het in de vorstperiode maar druk mee. Zo druk, dat het van het rijden van een Elfstedentocht nooit is gekomen. In 1983 had hij al zoveel moois en curieus op schaatsgebied verzameld, dat een museumpje van 85 vierkante meter geopend kon worden, door Jeen van den Berg. Bootsma: “Ik tocht dat it hiel wat wie, mar Jeen sei: ‘It is wol aardich.’ Doe stie ‘k fuortendaliks wer mei beide fuotten op de grûn.” Nu is het museum 500 vierkante meter groot en hoeft Bootsma niet zelf amper meer achter bekens, foto’s en herinneringen aan. Nu komen de schaatsers bij hem, brengen nabestaanden van kortebaancracks de spullen naar Hindeloopen. Hij vindt het prachtig, zo’n museum vol herinneringen, vol verhalen. “Want elk ding wat hjir stiet of hinget hat in ferhaal. Oer wêr’t it by heart, mar soms ek oer hoe’t it hjir kommen is.” Naar elke reünie, naar elke samenkomst van de schaatsglorie van weleer kijkt hij uit. Gauke Bootsma houdt van de gezelligheid, van de smoute verhalen en de sterke stikken. Hij zegt: “Mei feiten en sifers ha ‘k minder as mei de minsken en harren verhalen.”

Erelid

Z’n museum heeft onderscheidingen gekregen. Er komen

jaarlijks 25.000 bezoekers. Er zijn weinig Friese musea die aan dat aantal komen. Toen ze op een speciale bijeenkomst de Van Helomabeker van de KNSB toegekend kregen, vreesde Bootsma even een geheim opzette om hem koninklijk te onderscheiden. "Dat hie 'k wegere", zegt hij, "want ik ha in hekel oan rangen en standen en datsoarte fan ûnderskiedingen giet der wol fan út." Maar dat hij na 25 jaar in het bestuur te hebben gezeten erelid werd van de Hindelooper ijsclub, dat vervult hem met trots.

Het verzamelen houdt niet op, niet nu hij bijna 68 jaar is. Boven het restaurant en het schaatsmuseum, in een doolhof van kamers en gangen, heeft Bootsma een verzameling tegels, maar ook een tinverzameling en een voormalig klompenmakerij. Hij kijkt er naar, niet een met blik van hebzucht. Eerder met een tevreden blik, dat al dit spul bewaard is gebleven.

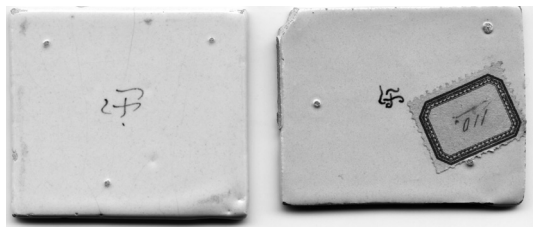
En dat het nog lang bewaard zal blijven, langer dan Gauke Bootsma leeft. Maar gelukkig, behalve dochter Griet is ook zijn zoon Pieter zich allengs meer gaan interesseren voor het verzamelde spul. Senior denkt en hoopt dat z'n kinderen

het zullen overnemen. Maar niet nu, want dit hier, het museum, het restaurant, Hindeloopen zelf, het is z'n leven. "Us passy", zegt Gretha. "Sa is it", knikt Gauke Bootsma.

- tekst Bonne Stienstra -

Nieuwe aanwinsten Nieuwe aanwinsten

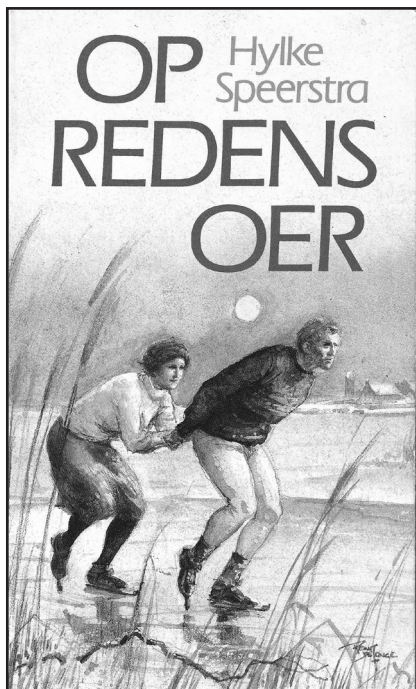
Uit een vitrine haalt Gauke Bootsma drie kleine schaatsjes (elk plm. 5 cm) in de kleuren goud, zilver en brons op een stukje vilt. Gezien de inscripties duidelijk afkomstig uit het vroegere Tsjecho-Slowakije. 'Ik heb ze gekregen van de familie De Beer uit Medemblik', vertelt Gauke. Soms is het verhaal achter zo'n aanwinst minstens zo belangrijk als de voorwerpen zelf.

Net als Gauke Bootsma is de Medembliker Henk de Beer zoon uit een vissersgeslacht. Er is nog een parallel: Henk de Beer is ijs- en schaatsliefhebber. In de beroemde winter van 1963 gingen Henk en zijn broer als eerste schaatsers vanuit Medemblik naar de Friese overkant. Samen met zijn vrouw Ina (die vooral voor de fotografie zorgde) schreef Henk de Beer in 2009 het boek *In de ban van het ijs* met veel verhalen en foto's over schaatsstochten op het IJsselmeer. Vorig jaar lagen enkele exemplaren te koop in 'Gretha's winkeltje' in het Schaatsmuseum en dat buitenkansje lieten we ons niet ontgaan.

Schaatsliefhebbers met historische langebaankennis kennen nog een De Beer. Willy de Beer – inderdaad: de zus van Henk - was in 1962 en 1963 Nederlands kampioene en het jaar daarop de eerste Nederlandse langebaanrijdster die deelnam aan de Olympische Winterspelen. Nadat Gauke die schaatsjes van de familie had ontvangen, schreef Henk de Beer naderhand nog een klein briefje: 'Deze 3 schaatsjes kregen wij in 2004 van Dhr Andre Dupoint. Hij was medebestuurder van het NOC.' Hoe die man aan de schaatsjes kwam, vertelt het verhaal niet. 'Maar wij kregen deze van hem omdat wij de schaatsport een warm hart toedragen en mijn zuster Willy de Beer 2 x Ned. kampioen is geweest en als eerste dame mee mocht doen aan de Spelen in Innsbruck'. (hb)

aanwinsten
Nieuwe
aanwinsten
Nieuwe

Het boek is nog maar 27 jaar geleden verschenen, maar *Op redens oer* van Hylke Speerstra behoort nu al tot de klassiekers in de schaatsbibliotheek. Speerstra had al naam gemaakt met zijn verhalen over schippers (Heil om seil), over boeren (Yn de boer syn tiid) en over kaatsers (Kening op sokken). Boeken waarin werkelijkheid en fictie door elkaar heen liepen. De schrijver liet de mensen vertellen maar kleurde tegelijkertijd de verhalen in met zijn eigen verbeelding hoe het misschien wel was geweest of hoe het had kunnen zijn. Geen wonder dat deze schaatsliefhebber pur sang ook de herinneringen van oude schaatsenrijders bij elkaar sprokkelde voor een magistrale bundel. De belevenissen komen heel authentiek over. Ook al besef je als lezer meteen dat – willekeurig voorbeeld – de hoofdpersoon het nooit zo verteld zal hebben: ‘De sinne wie as in blijreade kûgel in de kime rûgele.’ Dat deed de schrijver wel voor haar.

lisleafde

Net als veel andere lezers raakte ik destijds meteen geboeid door het eerste verhaal *Iisleafde*. Hoe Anne en de ‘prachtige streekrijder’ Jabik Faber elkaar op het ijs tegenkwamen. Hun deelname aan de hardrijderijen voor paren. En tenslotte die ontmoeting met Koningin Wilhelmina. ‘Op schaatsen lijkt u echt bij elkaar te horen, maar gaat u zich nu te zijner tijd ook met elkaar in de echt verbinden?’ Ik vertel dat verhaal wel eens bij lezingen voor vrouwenverenigingen en bejaardensooszen. Elke keer weer reageert de zaal bijna venijnig als boerenzoon Jabik zijn ontvullende ‘Och, majesteit, ’t is meer een ijsliefde!’ laat horen.

Naar de namen van de personages in dit verhaal hoeft je – als je een beetje thuis bent in de schaatshistorie – niet te raden. Anne Visser uit Hempens en Jacob Faber uit Aldemiede wonnen inderdaad in het begin van de vorige eeuw grote rijderijen. De fotocollectie in het museum bevat wel een startfoto van dit paar. Toen ik enkele jaren geleden materiaal zocht voor een presentatie bij de jubilerende ijsclub in Earnewâld kwamen uit familiebezit zelfs prachtige medailles van Anne Visser te voorschijn. Tussen Anne en Jabik werd het dus niks. Later woonde ze als Anne van Keimpema-Visser jarenlang in Earnewâld.

Toen het boek *Op redens oer* in 1984 in het IJstadion werd gepresenteerd, waren diverse ‘Helden van de armoede’ (zoals de Nederlandse vertaling later heette) nog in leven. Helaas was ik die middag door beroepsverplichtingen verhinderd erbij te zijn. Maar gelukkig is de foto er nog, die Speerstra naderhand ter beschikking stelde.

*Bij de presentatie van het boek *Op redens oer* in 1984 waren nog diverse hoofdpersonen uit de verhalen van Hylke Speerstra present. (Foto: collectie Hylke Speerstra)*

De namen

Misschien verging het u bij eerste lezing van het boek precies zoals mij. Je verslond de verhalen, maar tegelijkertijd vroeg je je ook af welke geïnterviewden aan het woord waren. Soms lag het antwoord voor de hand. Het slotverhaal Klompen met dat 15-jarig meisje uit Hilaard dat de eerste prijs in Dronrijp won ('Yn ien klap hie 'k likefolle jild fertsjinne as heit yn twa moanne') was een gemakkelijke inkopper. D.M. van der Woude schreef indertijd al in Vrouwen in de Hardrijdersbaan over de opmerkelijke opkomst van Pietje Feitsma. En in het verhaal De erflike verplichting hoorde ik als het ware meteen de stem van Albert ('Appie') Koning die – om het hoofd boven water te kunnen houden – afspraken maakte met de toppers in de baan. Die kwamen gewoon op hem af: 'Do it jild en ik de priis.'

Na verloop van tijd had ik de namen allemaal zo ongeveer in de smiezen. Gepke Fokkema in het verhaal It koarte draachflak was lastig te vinden tot ik bij diezelfde D.M. van der Woude las dat Gepke wel eens samen met Kees Velstra uit Aldtsjerk (een naam uit de eerste regel van het verhaal) uitkwam.

Onlangs sprak ik iemand die nooit verder dan acht of negen namen was gekomen. Sinds kort hoeven we niet meer te raden. In 2008 verschenen een nieuwe Friese plus een Nederlandse editie (de laatste nu met als titel IJsliefde) bij Bornmeer met daarin voor het eerst een verantwoording door de schrijver: 'Op verzoek van een aantal vertellers heb ik in eerdere drukken hun namen niet genoemd. Na overleg met de nabestaanden doe ik dat nu wel.'

Met eerbied en sympathie onthult Speerstra de namen van 'zijn helden' die volgens hem ook 'voorbeelden zijn voor alle Friezen, ook voor de schaatsprofessionals van deze tijd'.

Een fout

Speerstra opent zijn opsomming met een kleine uitgljider: in Anne Visser-van Keimpema moeten de achternamen toch echt worden omgedraaid. Wie echter zelf boeken schrijft, weet maar al te goed dat zulke dingen kunnen passeren. Belangrijker is dat geïnteresseerde lezers die altijd al wilden weten wie de rasverteller ook alweer bedoelde, in deze nieuwe versie dit een waardevolle toegift bij het oorspronkelijke boek krijgen. Maar... de lijst bevat helaas ook een storende flater. Bij een eerste blik – nog in de boekhan-

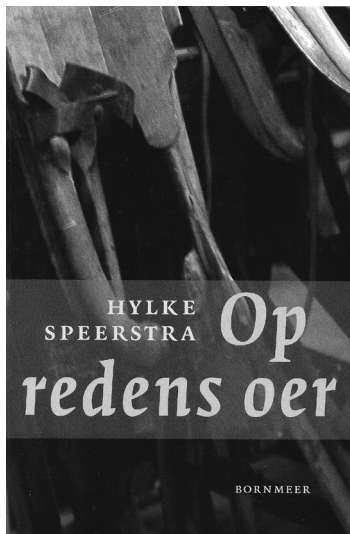
del – zag ik meteen een naam waarvan ik dacht: 'Dit kan niet waar zijn.' Kort daarna belde Hylke – wij kennen elkaar al jaren – me op voor enkele informatie die hij nadien zou verwerken in De kâlde krústocht. Toen ik 'm attendeerde op mijn recente ontdekking was hij allerminst overtuigd: 'Ik weet wel vrijwel zeker dat ik voor het verhaal De deserteur Fré Rudolphy heb geïnterviewd.' Ons telefoongesprek eindigde met mijn stellige mening: 'En toch denk ik dat jij Hillebrand Rudolphy bedoelt'....

't Is januari 2009 als ik tijdens een lezing/presentatie in De Skâns in Gorredijk overeenkomstig mijn vaste gewoonte enkele lokale rijders en rijdsters uit heden en verleden laat zien. Onder hen ook Hillebrand Rudolphy, inclusief een foto uit het Gedenkschrift van den Frieschen Ijsbond 1886-1936 waar Rudolphy op de achterste rij van een groep hardrijders staat. Na afloop komt een vrouw op me af, die me heel hartelijk bedankt: 'Wat leuk dat u mijn schoonvader liet zien. En zou u mij ook aan die foto kunnen helpen, want die hebben wij helemaal niet.' Weinige zinnen verder praten we over de nieuwe editie van het boek van Speerstra. Ze begint er zelf over. 'Dat klopt absoluut niet. Volgens mij heeft Fré nauwelijks aan hardrijderijen meegedaan. Dat hele verhaal gaat over mijn schoonvader.' Precies twee weken later krijg ik van haar

een prachtige foto van Hylbrandt (zoals hij officieel heet) Rudolphy en zijn partner in de parenrijderijen Corrie Westerhof op de oude ijsbaan van 'Eendracht' in Gorredijk.

Tja, en dan moet Hylke Speerstra zich wel gewonnen geven. Tegen de overtuigingskracht van een schoondochter en het overige 'bewijsmateriaal' kan hij niet op. 'Ik zal me toch wel vergist hebben. In een volgende druk zullen we dat ongetwijfeld corrigeren.'

Hedman Bijlsma

Hillebrand Rudolphy (rechts) en Corrie Westerhof op de baan van de toenmalige ijsclub 'Eendracht' in Gorredijk. (Foto: collectie Hedman Bijlsma)

De kortebaanijders in de goede oude tijd

De kortebaanijders van de goede oude tijd kwamen vorig jaar prominent in de publiciteit. Op 17 september 2010 vond in het Eerste Friese Schaatsmuseum een reünie plaats van oud-hardrijders. Weliswaar was dit niet de eerste keer dat een reünie van deze groep gehouden werd, maar ditmaal ging het gepaard met de uitgave van een boek.

Het kortebaanschaatsen is helaas inmiddels in de wereld van de schaatsport een marginaal verschijnsel geworden. Eeuwen geleden, en zelfs in de vorige eeuw, bloeide die tak van de schaatsport nog volop. Ook bij de opkomst van de langebaan, rond 1900, konden de kortebaanijders zich nog jarenlang staande houden. Na de Tweede Wereldoorlog begon de populariteit van het schaatsen op de kortebaan te tanen. Een beschouwing over de oorzaken daarvan zou in dit bestek teveel ruimte vergen. Alleen het vrouwschaatsen kreeg nog een flinke opleving. Maar rond 1970 vertoonde ook dit onderdeel tekenen van verval.

Het Eerste Friese Schaatsmuseum

Het kortebaanschaatsen neemt in het Schaatsmuseum een belangrijke plaats in. Dat is begrijpelijk want Gauke Bootsma heeft zelf ook aan wedstrijden deelgenomen. Daarom kreeg de kortebaan, toen Gauke het museum opzette, extra aandacht. Uniek materiaal – onder andere van de opgeheven ijsclub ‘Knobbe’ uit Koudum – kreeg bij hem een goede plaats. Zo krijgt de bezoeker van het museum een goede indruk

hoe men in vroegere tijden organisatorisch de boel op poten zette. Langzamerhand kwam er meer materiaal, want gelukkig deden rijders en rijsters ook schenkingen aan het museum. De prijencollectie van Sietske Pasveer bijvoorbeeld was een hele mooie aanwinst. Gauke vertelt de geïnteresseerde bezoekers altijd dat de prijzen in vroeger jaren mooier waren dan de trofeeën van nu. Hij wijst dan naar de mooie zilveren voorwerpen in de vitrine van Sietske Pasveer. Dat wil beslist niet zeggen dat de andere vitrines over kortebaanschaats(t)ers van minder belang zijn.

in de loop der jaren breidde het aantal vitrines over de coryfeeën van het kortebaanschaatsen zich uit, zoals over de meervoudige kampioenen Piet de Boer en Atje Keulen-Deelstra. Ook ‘Hollanders’, die na WO II de hegemonie van de Friezen overnamen, kregen een plaats. Kees van Eikeren, Jan Jongert en Henk van Marle zijn daar exponenten van. In 1994 organiseerde het Schaatsmuseum een tentoonstelling over de Friese kampioenen kortebaan. Daar werd aandacht besteed aan alle hardrijders die een of meermalen kampioen van Fryslân op de kortebaan voor vrouwen waren geweest. Saillant feit was dat alle kampioenes

toen nog in leven waren. De oudste oud-hardrijster bij de opening van de tentoonstelling was de eerste Nederlandse kampioene Sjoukje Stelwagen-Bouma, toen 83 jaar oud.

De reünies van de vrouwen op de kortebaan.

Zo nu en dan werd in Fryslân - maar ook elders - een reünie gehouden met betrekking tot het kortebaanschaatsen. In 1998 hield men een bijeenkomst die positieve gevolgen ‘voor de toekomst’ zou hebben. De dochters van Fokje van der Velde nodigden op 19 december, ter gelegenheid van haar tachtigste verjaardag, oud-schaatsters en andere kennissen uit voor een reünie te Zuidhorn. Dat gebeurde evenwel achter moeders rug om. Fokje van der Velde was dan ook zeer verrast toen ze de zaal, afgeladen met vrienden en bekenden, betrad. Gauke Bootsma en ondergetekende waren ook aanwezig. Het succes van die dag was de aanleiding om verder te gaan met het houden van reünies voor oud-hardrijders. Mevrouw Torenbeek, dochter van Fokje van der Velde, sprak met Gauke af zich ervoor in te zetten het volgende jaar in het museum een bijeenkomst te houden.

Die reünie vond plaats op 13 november 1999 en die gelegenheid werd benut voor de presentatie van het boek ‘Yn Streken’, het jubileumboek van het Gewest Fryslân van de KNSB, geschreven door Hedman Bijlsma. Atje Keulen-Deelstra mocht het eerste exemplaar in ontvangst nemen. Het zou niet bij deze ene keer

De reünie van 'De vrouwen van de hardrijderij' in september 2010.
(Foto: Jelle Smid)

blijven. De reünies werden een traditie. In 2001, 2003, 2006 en 2008 kon Gauke de hardrijdsters weer welkom heten. Hij kreeg voor de organisatie steun van enkele deelneemsters die daarvoor een commissie vormden. In 2010 volgde (voorlopig) de laatste reünie met een presentatie van het boek *De vrouwen van de hardrijderij*, opnieuw geschreven door Hedman Bijlsma.

Een boek

Al tijdens de reünie van 2001 zei Gauke Bootsma dat er een boek zou moeten komen over de vrouwen op de hardrijdersbaan. Zijn motief was dat de gegevens in het standaardwerk over dit onderwerp - D.M. van der Woude (= Douwe Miedema): *Vrouwen in de Hardrijdersbaan* (2e druk: Assen, 1948) - ophielden in 1947. De generatie van de jaren vijftig en zestig stond dus niet op papier. Gauke zag wel iets in een publicatie omdat hij van een aantal oud-hardrijdsters hun plakboeken mocht kopiëren. Aan het basismateriaal zou het niet liggen. Pas in 2009 werden

Tweëntwintig collega-hardrijdsters vormen op 3 oktober 1956 in Sneek dea 'poarte' bij het huwelijk van Annie van der Meer. (Foto uit het boek 'De vrouwen van de hardrijderij')

er spijkers met koppen geslagen. Antje Nauta-Sijtema en Grietje Lukkes-Oosterhof wilden graag meedenken en meewerken aan het uitwerken van dit project. Ook Hedman Bijlsma werd gevraagd hierbij te adviseren.

Wegens de omvang werd van het eerste idee, een vervolg op

Miedema's boek, afgestapt. Gekozen werd de activiteiten van Douwe Miedema (1900-1978) een ruime plaats te geven. Miedema, die als journalist bij toeval bij het vrouwenschaatsen betrokken raakte, had in de loop der jaren een speciale band met de rijdsters opgebouwd. Dat kon mede doordat er bij de wedstrijdrijdsters een gezonde rivaliteit heerste, maar men elkaar ook respecteerde. Douwe Miedema kwam ook op het idee met de rijdsters een erepoort te vormen bij het gemeentehuis in Akkrum toen Sietske Pasveer daar in 1943 trouwde. Elf dames waren aanwezig om die erehaag te vormen. Daarmee werd een traditie gestart, hoewel men dat in 1943 nog niet beseftte. Toen in 1946 drie vrouwen in het huwelijksbootje stapten, werd van Miedema verwacht dat hij in het vervolg de zaken rondom de erehaag regelde. 47 maal werd op deze wijze een huwelijksfeest vorm gegeven. Baukje Spoor uit Garyp was in 1970 de laatste uit die reeks. De initiatiefnemers van het boek besloten die periode (1943-1970) als uitgangspunt te nemen. Ook werd ervoor gekozen zoveel mogelijk foto- en ander illustratiemateriaal te vergaren bij diverse rijdsters. Hedman Bijlsma schreef de tekst, terwijl de dames Antje Nauta en Grietje Lukkes

Gauke Bootsma krijgt het eerste exemplaar van 'De vrouwen van de hardrijderij' aangeboden door de oud-hardrijdsters Antje Nauta-Sijtema (tweede van links) en Grietje Lukkes-Oosterhof (rechts). (Foto: Gosse Blom)

probeerden via telefoontjes en bezoeken ontbrekende foto's binnen te krijgen. Om de publicatie zeker te stellen, was de Stichting Vrienden van het Eerste Friese Schaatsmuseum bereid het boek uit te geven. Het bestuur onder leiding van Pieter Bult spande zich in om sponsoren te zoeken. Het resultaat was zeer bevredigend en dat betekende dat het boek voor een populaire prijs op de markt kon komen. Gauke Bootsma en de samenstellers kunnen met recht tevreden terugkijken op dit project. Het boek is een hommage geworden aan enkele generaties van hardrijdsters, die in Fryslân indertijd veel toeschouwers naar de banen trokken. Van veel rijdsters wordt een kort portret gegeven. Verder worden in diverse cursiefjes, kader en afzonderlijke hoofdstukken nog facetten belicht, zoals de startproblematiek, de trainingsmethodes van destijds, de hardrijderijen voor paren, e.d.

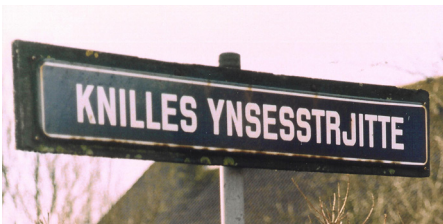
Gosse Blom.

(Hedman Bijlsma: *De vrouwen van de hardrijderij. Het plakboek van de hardrijdsters uit de periode 1943-1970*. Hindeloopen, 2010. 198 p. ISBN 9789088220870. Het boek is uitsluitend verkrijgbaar bij het Eerste Friese Schaatsmuseum.)

Op de hoeken van de straten

Schaatshistorie kun je overal vinden. Je kunt erover lezen in talloze boeken. Of ga een poosje rondwalen in het Eerste Friese Schaatsmuseum. Maar probeer ook eens schaatshistorie te zoeken op hoeken van straten. In Akkrum kun je bijvoorbeeld vlakbij de Leppedyk zomaar oog in oog staan met het straatnaambordje Adam Hurdriderstrjitte. En wat te denken van

de Knilles Ynsesstrjitte in Kûbaard. Als u wat langer in Akkrum was gebleven, was u misschien ook wel de G.S. Ruitenstrjitte tegengekomen. Er zijn ook mensen in deze provincie die op 'e iisbaan wonen of gewoon op De iisbaan. Ja, je kunt zelfs lid zijn van de buurtvereniging Op en om de âld iisbaan, maar dat is weer een ander chapter. Laten we ons hier maar beperken tot de straatnaamgeving.

Adam en Atze

'Adam Ruurds, ferneamd hurdider út Akkrum (om 1745 hinne)', staat er als toelichting op dat bordje in Akkrum. Zo'n naam die de mensen vandaag de dag niks meer zegt. Sinds de komst

van de kunstijsbanen en de tv hebben we elk jaar (nieuwe) kampioenen. Legendarische schaatshelden van vroeger tellen niet meer mee. Ik had vroeger nog een Pake die me bij het haardvuur zat te vertellen over Adam Hurdrider alsof hij hem zelf had meegemaakt. Die Adam is nóg een keer vernoemd want in Tersoal heb je een Adam en Atze Strjitte. De plaatselijke ijsclub heet zelfs 'Adam en Atze'. Maar

over namen van ijsverenigingen gaan we het een volgende keer hebben.

Met de zojuist genoemde Atze – oftewel Atze Geerts Atsma uit Tersoal – zijn we automatisch beland in de tijd waarin hardrijderijen regelmatig doordrongen in de dagbladen. We hebben het dan over de oudste vorm van hardrijden op de schaats in ons land. Her en der in Fryslân vind je die schaatstak vermeld op de bekende blauwe bordjes. Drachten heeft een tweetalige straatnaam Korte baan / Koarte Baen, in Ureterp heet de iets jongere straat Koarte Baan, in Uitwellingerga is het Koartebaen en in de Stellingwerven is het in Noordwolde natuurlijk Kortebaen.

Langebaan

Deze provincie maakte pas veel later kennis met de langebaan en het duurde nog tot halverwege de twintigste eeuw voor deze uit het buitenland geïntroduceerde schaatstak in Fryslân echt voet aan de grond kreeg. In Wommels heet een straat De Lange Baan, in Ureterp is

het Lange Baan, in Uitwellingerga Langebaen en in Bakhuizen Langebaan. Bij langebaanwedstrijden heb je twee gescheiden banen waarbij de rijders elke ronde verwisselen van buiten- en binnenbaan. Die begrippen komen we

onderweg ook tegen: in Wommels De Binnenbaan en in Heerenveen Buitenbaan. De bewoners van die laatste straat wonen bijna letterlijk op de buitenbaan van de vroegere natuurijsbaan van de beroemde Koninklijke IJsvereniging 'Thialf'. De

weg naar die locatie heet inderdaad Thialfweg. Niet ver daar vandaan heb je ook de Van Helomalaan. (Die naam komt aan de orde in het artikel over de 'Van Helomapijrijs'.) In Drachten staat zelfs een langebaanrijder op een naambordje, de Gerben Sondermanstraat. Maar toen de gemeenteraad van Smallingerland in 1962 deze straatnaam toekende, wist misschien

niemand iets over het langebaanverleden (EK 1931 in Stockholm) van Sonderman. Zijn bekendheid kreeg deze plaatsgenoot van me als invlieger bij Fokker en particulier piloot van Prins Bernhard. Hij verongelukte tijdens een demonstratievlucht in 1955 in de Verenigde Staten.

Ijsbanen

Met die genoemde Thialfweg zijn we terecht gekomen bij het hoofdstuk ijsbanen. Een heel bekende Friese ijsbaan lag vroeger in het Ijsbaankwartier. Maar die naam in Leeuwarden bestaat niet meer, net zomin als de Ijsbaanstraat en de Ijsbaandwarsstraat. Winsum en Jirnsum hebben wel een Ijsbaenstrjitte,

die overigens op een bordje in Jirnsum Ijsbaenstrjitte heet. Franeker en Noordwolde kennen een Ijsbaanweg en Veenwouden een Ijsbaanstrjitte. In Winsum en Scharnegoutum kun je terecht in De iisbaan, terwijl je in Reduzum bij Op 'e iisbaan niet hoeft te raden wat daar vroeger heeft gelegen.

Elfstedentocht

Wie op zoek gaat naar het Elfstedenplantsoen komt buiten Friesland terecht. In het Utrechtse Baambrugge

kun je die straatnaam vinden in de onmiddellijke nabijheid van straten als Doorloper, Ijsbaan en Toertocht. Wie zich tot Friesland beperkt, moet het doen met een straatnaambordje dat geen officiële status heeft. We troffen de Elfstedentocht aan op het Recreatiepark Bloemketerp. Maar dat bordje telt niet mee, want 't is geen officiële straatnaam: gewoon een eigen naam op een privaat terrein. Franeker heeft sinds kort wel een Elfstedenwijk. Alle straatnamen – zoals De Swette, De Dokkumer Ie en De Bonkefeart - van deze nieuwbouwwijk ten zuiden van het kanaal vormen samen de beroemde Elfstedenroute. De hoofdweg in de weg heeft de fraaie benaming Stimpelpost. In Aldtsjerk is een Elfstedenwinnaar vernoemd: het Jeen van den Bergplein. Daar knalde deze bekende Fries in 1963 met zijn hoofd tegen de onderkant van de ijzeren brug... Pim Mulier, de grondlegger van de Elfstedentocht, wordt op diverse plaatsen – ook buiten deze provincie – eer bewezen. In zijn geboorteplaats Witmarsum is natuurlijk een Mulierlaan. Heerenveen heeft een Pim Mulierlaan, Sneek en Franeker een Pim Mulierstraat en Stiens een Pim Mulierwei.

Schaatsenmakers

'Van ambacht tot industrie' is de ondertitel van een boek over de Friese Schaatsenmakers. In de intro noemden we al de G.S. Ruitersrijtte, genoemd naar de grondlegger van de bekende schaatsenfabriek in Akkrum. Wie IJlst zegt, noemt in één adem de naam Nooitgedagt, misschien wel de meest bekende naam van de houten schaats. De man die in 1865 met zijn schaatsenfabriek begon, is ook op zo'n blauw bordje

te vinden: de Jan Nooitgedagtstraat. Naast die grotere bedrijven troffen we vroeger in veel Friese dorpen nijvere ambachtslieden (smeden, timmerlieden, etc.) aan die in de winterperiode schaatsen vervaardigden. Alleen Wergea telde in de loop der jaren meer dan 20 verschillende schaatsenmakers. Geen wonder dat juist in dat dorp de straatnaam De Reedmakker is te vinden. Eén van hun producten staat sinds kort op een straatnaambordje in

Surhuisterveen: Trochrinner. Decennia lang kon je aldaar – ik spreek uit ervaring - schaatsen. Inmiddels is de ijsbaan verkast en zie je nieuwe huizen verrijzen aan straten met – gezien de historie ter plaatse – toepasselijke namen: Hurdrider, Lange Streek en Baensein.

Iisnocht

We ronden onze toertocht door Fryslân af. Het was niet de bedoeling een uitputtende opsomming te geven. Misschien hebben sommige lezers nog tips voor ons. Eén ding nog: de bedenker van enkele straatnamen in het bestemmingsplan Ureterp-Zuid wint wat ons betreft de originaliteitsprijs. In het wijkje vlak naast de ijsbaan, waar we de Lange Baan en de Korte Baan al tegenkwamen, kun je ook aan de Iisnocht wonen. Maar nog fraaier zijn de namen Jûkelburd en Krúslings. Al las ik in het voorstel aan de gemeenteraad van dec. 1987 dat niet iedereen onmiddellijk die naam Jûkelburd omarmde. In oude Friese romans kom je die prachtige benaming voor Koning Winter of de vorst nog wel eens tegen: 'Jûkelburd leit de fearten ticht'. Bij lezingen leg ik dikwijls uit dat een jûkel het oude Friese woord is voor ijspegel. 'Kening Jûkelburd' heeft dus een baard vol ijspegels. Oudere mensen kennen wel heel vaak die andere vondst. Ze herinneren zich immers prima hoe ze in hun verkeringstijd krúslings 'reedrieden'. Of zoals de dichter van De ballade fan Longerhou dat zo fraai verwoordde: 'Se rieden krúslings, want dat wie / Sa smûk en goed tsjin 't fallen.'

Hedman Bijlsma

Een officieus straatnaambord.
(Foto's: Hedman Bijlsma)

Het museum helpt

Veel mensen komen naar het museum toe. Prima zaak natuurlijk. Maar wist u dat het museum ook naar u toe kan komen? Zelf herinneren we ons een bezoekje enkele jaren geleden aan een ander museum, Oold Ark in Makkinga, waar we een prachtig kortebaantaafereel zagen met etalagepoppen in hardrijderskostuum. Rondleider Jannes Nijenhuis vertelde ons daar dat ze de nodige attributen hadden mogen lenen uit Hindeloopen.

‘Dit soort dingen komt regelmatig voor’, aldus Gauke Bootsma als we het onderwerp ‘Het museum helpt’ ter sprake brengen. Al gauw komt hij met

foto's op de proppen van een bloemenfestival in Breezand waar hulde werd gebracht aan de ‘Elfstedentochters’. Ook toont hij plaatjes van etalages met fraaie wintertafereeltjes. ‘Wij doen dat graag. We hebben spullen zat waar we de mensen mee kunnen helpen. Je moest eens weten wat we aan oude schaatsen en ander materiaal in een loods in Koudum hebben liggen. We gebruiken die spullen regelmatig voor de verhuur.’ Bootsma noemt allerlei plaatsen waar materiaal van hem is gebruikt. In Hindeloopen natuurlijk bij het (andere) Museum Hindeloopen – de vroegere Hidde Nijland Stichting

– of in de etalages van de TheeBonbonnerie van zijn dochter en schoonzoon. Maar ook bij Hotel Galamadammen, bejaardentehuizen in Witmarsum en Workum of winkels in Franeker, Dokkum en allerlei andere plaatsen. ‘Mensen die iets nodig hebben bij de een of andere happening melden zich maar. Er valt altijd wel iets te regelen.’

Boeken

Drie jaar geleden prees ik in het voorwoord van de jubileumuitgave van Ed Braakman een andere manier van hulp door het museum: ‘Het rondneuzen en ‘sneupen’ in de plakboeken en ordners van schaatscoryfeeën uit het verleden én alle andere ongeordende stukken die verborgen voor het publiek achter de schermen worden bewaard, reken ik tot één van mijn meest favoriete bezigheden.’ Bij het schrijven en redigeren van diverse schaatsboeken heb ik zo menigmaal kunnen profiteren van materiaal dat in het Schaatsmuseum voorhanden is. Ik denk aan boeken als *Yn streken, Koning Thialf, Iezers over 't ies* (75 jaar Gewest Drenthe van de KNSB) en recent nog bij *De vrouwen van de hardrijderij*. Bij de

voorbereidingen hoefde ik maar iets te zeggen of Gauke was al op zoek naar foto's en ander illustratiemateriaal die genoemde boeken een belangrijke documentaire meerwaarde gaven. Ik ben bepaald niet

de enige die daarvan profijt trok. Als inwoner van Frieslands elfde stad zit Gosse Blom dicht bij het vuur. Maar wat dacht u verder van Elfstedenchroniqueur Johannes Lolkama en van het duo Ron Couwenhoven en Huub Snoep die bij veel boeken konden putten uit de schier onuitputtelijke collectie van het museum. Een ander duo, Marnix Koolhaas & Jurryt van de Vooren, schreef in het voorwoord van *De mannen van 63*: ‘Dit museum heeft als enige in Nederland oog voor de historische waarde van het nationale schaatserfgoed. Bovendien levert het bij monde van beheerder/conservator Gauke Bootsma gevraagd en ongevraagd bij elk museumstuk en bij elke foto een persoonlijk verhaal.’

Jack Botermans en Wim van Grinsven gingen nog een stap verder. Bij hun rijk geïllustreerde boek uit 2009 *Dat waren nog eens échte winters!* (Ons koude kikkerlandje in vroeger jaren) leunden ze

Gauke Bootsma met de auteurs Jurryt van de Vooren (links) en Marnix Koolhaas op zoek naar *Elfstedendocumentatie*.
(Foto: collectie Schaatsmuseum)

nagenoeg op elke pagina op de collectie van het Eerste Friese Schaatsmuseum ‘waar het altijd winter is’. Hoezeer ze onder de indruk waren van al dat materiaal bleek ook in hun in 2010 verschenen boek *Mijn vader en ik!* (Papa, mijn grote voorbeeld...)

Ook daarin komen weer enkele pagina's winterpret voor. Met

dank – zo staat achterin die uitgave – aan de Familie Bootsma ‘van het indrukwekkende museum’ in Hindeloopen.

Al deze voorbeelden brengen u misschien op een idee. Het Eerste Friese Schaatsmuseum in Hindeloopen hanteert óók de slogan: ‘U vraagt en wij helpen!’

Hedman Bijlsma

**Eerste Friese
Schaatsmuseum
Kleine Weide 1-3
8713 KZ Hindeloopen
Tel. 0514 - 521683**

Openingstijden: dagelijks van 10.00 tot 18.00 uur (zondags van 13.00 – 17.00 uur).

Website: www.schaatsmuseum.nl

STICHTING VRIENDEN VAN HET EERSTE FRIESE SCHAATSMUSEUM

De stichting stelt zich ten doel het Eerste Friese Schaatsmuseum met haar unieke collectie, waarin opgenomen de ELFSTEDENTOCHTEN-presentatie en de verzameling KORTEBAANSCHAATSEN, te steunen.

Als donateur van de VRIENDEN VAN HET EERSTE FRIESE SCHAATSMUSEUM heeft u op vertoon van uw donateurskaart tijdens de openingsuren altijd gratis toegang tot het museum. U ontvangt eenmaal per jaar deze 'Kroniek'.

Er zijn 3 mogelijkheden om donateur te worden van de Stichting Vrienden van het Eerste Friese Schaatsmuseum:

Persoonlijk donateur: tegen een minimumbedrag van □ 11,35 per jaar

Gezinsdonateur: tegen een minimumbedrag van □ 18,15 per jaar

Bedrijfsdonateur: tegen een minimumbedrag van □ 45,38 per jaar

COLOFON

Uitgave:	Stichting Vrienden van het Eerste Friese Schaatsmuseum
Samenstelling en redactie:	Hedman Bijlsma en Gosse Blom
Tekst:	Hedman Bijlsma, Gosse Blom, Pieter Bult en Bennie van der Weide
Foto's:	Collectie Eerste Friese Schaatsmuseum, Hedman Bijlsma, Gosse Blom, Henk Mostert en Jelle Smid
Lay-out:	Wilson Numan
Druk en afwerking:	Boekenmaker.nl, Zaandam

© Copyright. Alle rechten voorbehouden. Overname van (delen van) artikelen en/of afbeeldingen uitsluitend met schriftelijke toestemming van de Stichting, c.q. de redactie, en alleen met uitdrukkelijke bronvermelding.

Gosse Blom. (hb)

Hedman Bijlsma. (ab)

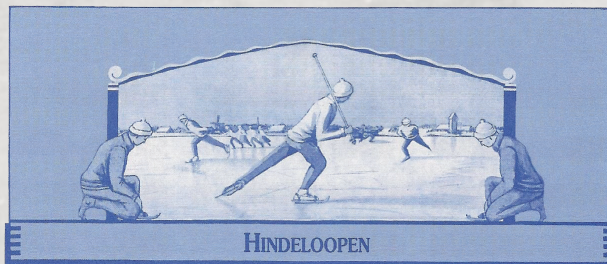

Gauke Bootsma met het huidige bestuur van de Stichting Vrienden van het Eerste Friese Schaatsmuseum. Van links af: Bennie van der Weide, Grietje Bootsma, Gauke Bootsma, Gosse Blom, George Schweigmann en Pieter Bult. (Foto: Gretha Bootsma)

STICHTING VRIENDEN VAN HET EERSTE FRIESE SCHAATSMUSEUM

**Eerste Friese
Schaatsmuseum
Kleine Weide 1-3
8713 KZ Hindeloopen
Tel. 0514 - 521683**